

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 08.03.2023 Kabul/Accepted: 10.05.2023

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 531-575.

BİR KARİKATÜRİSTİN BAKIŞ AÇISINDAN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI: RAMİZ GÖKÇE KARİKATÜRLERİNDE MİZAH ve SAVAŞ

Elif Ceren YALÇINERⁱ

Öz

Karikatür, olayları mizah unsuruna yer vererek çizim yoluyla anlatma sanatıdır. Aynı zamanda karikatür iletişim aracı olarak kullanılmış, verdiği mesajlarla güldürürken düşündürmüştür. Mizah ise, güldürü unsuru olarak kabul edilmektedir. Karikatürün tarihi eski çağlara kadar uzanmaktadır. Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemlerden itibaren Eski Mısır, Eski Grek ve Roma dönemlerinde karikatür örneklerine rastlanmıştır. Türkiye’de ise karikatür Tanzimat döneminden sonra kitle iletişim araçları olarak kabul edilen gazete ve dergilerin çoğalması ile gülmece unsuru şeklinde yer almaya başlamış ve karikatürcüler yetişmiştir. Söz konusu karikatürcülerden biri Ramiz Gökçe’dir. Ramiz Gökçe, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Karikatür Dergisi’nde karikatürler çizmiştir. İkinci Dünya Savaşı dönemin karikatürlerine de yansımıştır. Karikatür Dergisinde Ramiz Gökçe’nin çizdiği karikatürlerde Mihver ve Müttefik Devletlerin savaş sürecindeki siyasî, askerî ve ekonomik durumları, Türkiye’nin ise, bu dönemdeki siyasî ve ekonomik vaziyeti yer alan belli başlı konular olmuştur. Bilhassa Almanya’nın uyguladığı “Hayat Sahası” politikası ve İtalya’nın benimsediği yayılmacı siyaset karikatürlerde en çok yer verilen konulardan biriydi. Ayrıca Mihver Devletlerin sahip olduğu totaliter anlayışta karikatürlerde yer almıştır. Buna karşı Müttefik Devletlerin demokrat bir anlayışa sahip olması ve totaliter devletlere karşı mücadelesi karikatürlerde yer alan konular arasındaydı. Mevcut karikatürlerde devletlerin İkinci Dünya Savaşındaki vaziyeti mizah unsuru olarak yer almış güldürürken aynı zamanda düşündürmeye sevk etmiştir. Bu makalenin yazılış amacı İkinci Dünya Savaşını karikatürler üzerinden inceleyip değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Türkiye, Karikatür Dergisi, Ramiz Gökçe.

The Second World War from A Cartoonist’s Perspective: Humor And War in Ramiz Gökçe Cartoons

Abstract

Caricature is the art of telling the events through drawing by including the element of humor. At the same time, the caricature was used as a communication tool, making people laugh and think with the messages it gave. Humor is accepted as an element of comedy. The history of cartoons goes back to ancient times. From the Paleolithic, Mesolithic and Neolithic periods, examples of cartoons have been encountered in the Ancient Egyptian, Ancient Greek and Roman periods. In Turkey, after the Tanzimat period, the caricature began to take place as an element of humor with the proliferation of newspapers and magazines, which were accepted as mass media, and cartoonists were trained. One of the cartoonists in question is Ramiz Gökçe. Ramiz Gökçe drew cartoons for the Cartoon Magazine during the Second World War. The Second World War was also reflected in the cartoons of the period. In the cartoons drawn by Ramiz Gökçe in the Cartoon Magazine, the political, military and economic situations of the Axis and Allied States during the war, and the political and economic situation of

ⁱ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, e-posta: yalcinerceren@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3856-1669.

Turkey in this period were the main subjects. In particular, the "Site of Life" policy implemented by Germany and the expansionist policy adopted by Italy were one of the most frequently mentioned subjects in the cartoons. He also took part in cartoons in the totalitarian understanding of the Axis Powers. On the other hand, the democratic understanding of the Allied Powers and their struggle against totalitarian states were among the subjects in the cartoons. In the current cartoons, the situation of the states in the Second World War took place as an element of humor, while at the same time it made us think. The purpose of this article is to examine and evaluate the Second World War through cartoons.

Keywords: World War II, Turkey, Cartoon Magazine, Ramiz Gökçe.

Structured Abstract

The Second World War is the second of the two major wars fought around the world in the 20th century, and it is a global war involving many nations that lasted from 1939 to 1945. It occurred between the Axis and Allied Powers. A new order was formed in Germany with the Treaty of Versailles signed after the First World War. This order came to an end when Adolf Hitler came to power. Hitler started to implement the Life Space policy, thus neutralizing the Versailles order. He tried to expand his borders with the Life Space policy, and in this direction, he occupied Poland in the first place and then tried to dominate all of Europe and the Balkans. Italy was under Mussolini. Mussolini sought support to achieve his goals, and after a while, this support was provided by Germany. During the Second World War, Hitler and Mussolini acted jointly and continued their activities in this direction. Italy had a neutral policy at the beginning of the war. However, in the later stages of the war, he displayed an expansionist political attitude in the Balkans, Africa and the Mediterranean. In this environment, the Berlin-Roman Axis was established. This group was later included in Japan, thus the Berlin-Rome-Tokyo Axis emerged. On the other hand, by adopting a policy of expansion in Asia, acting in line with the policy of "Asia belongs to Asians", it seized the lands of Manchuria and China. He wanted Western States to stay away from Asia and tried to cut off their ties with China. With Japan's capture of Manchuria, another danger arose in Asia. The Allied Powers, consisting of the USA, England, Russia and France, made efforts to protect the existing order against the expansionist attitude of the Axis Powers. In particular, they tried to protect the lands and people here in the face of the danger posed by Germany in Europe and the Balkans. The USA had adopted a policy of neutrality and isolation at the beginning of the war. However, he provided economic aid to the Allied Powers in the war. In the later stages of the Second World War, America officially joined the war with the attack of Japan. In the next period, with the support of the United States, the war continued successfully with the Allied Powers. The Second World War ended in 1945 when Italy surrendered to the Allied Powers before the end of the war, and after a while Germany and Japan surrendered. Turkey, on the other hand, followed a neutral policy in this process and took care to protect it throughout the war. Since Turkey has a very important geopolitical position, both the Axis and Allied Powers have made great efforts to ensure that Turkey joins the war on their side. Turkey did not actually participate in the war. He made a mutual aid agreement with England and France, and at the same time tried to maintain his friendship with Germany, and in this way, he adopted a policy aimed at balancing against the Axis and Allied Powers. However, the adverse war conditions have greatly affected Turkey, especially in economic terms. The price increases in the country with the war and the resulting expensiveness negatively affected the daily life of the people. The Second World War was also reflected in the cartoons of the period. In the cartoons drawn by Ramiz Gökçe, in the Cartoon Magazine, the political, military and economic situations of the Axis and Allied Powers during the war, especially the events taking place in the axis of Hitler and Mussolini's expansionist policy, the USA and England against the current policy of Germany and Italy. Attitude constituted the main subject of the cartoons. On the other hand, the political and economic situation of Turkey in this period were the main issues, especially the cartoons expressing the economic situation became more prominent.

Giriş

Karikatür, insanların, varlıkların, olayların, duygu ve düşüncelerin gülünç taraflarını ele alıp bunları bazen de yazıyla destekleyerek çizim yoluyla gülmece anlatımına dönüştürme sanatıdır (Alsaç, 1994, s.7).

Karikatür 'ün kelime anlamı, İtalyanca "caricare" sözcüğünden gelmektedir. Sözlük anlamı ise, üst üste yüklemek, var olan resimde gereğinden fazla ayrıntıya yer vermektir. Benzetme yöntemiyle abartmak, alay etmek anlamlarına sahip olmuştur. İtalyan sanatçılar bu çizimlere "caricatura" adını vermiş, sözcük Fransızca 'ya da bu şekilde geçmiştir. Karikatür, daha sonra bütün dünyada yaygınlık kazanmış Türkçe 'ye de bu dilden gelmiştir (Alsaç, 1994, s.7).

Karikatürün tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemde insanların yaşadığı mağaraların duvarlarında ve kayaların üzerinde çok sayıda desen bulunmuştur. Eski Mısır'da insanlar eski belgelerde, papirüslerde, heykelerde tanrıların ve kutsal varlıkların gücünü simgelemeye yönelmişler fakat kutsallık gülmece konusu olmamıştır (Topuz, 1997, s.15-17). Eski Greklerde ise, çok sayıda karikatür olmasına rağmen bunlar her zaman hoşgörü ile karşılanmamıştır. Roma döneminde, karikatür türü olarak çok sayıda fresk, mozaik ve duvar resmi Romalılardan günümüze kadar kalmıştır. Pompei kalıntıları bu açıdan çok zengindir (Topuz, 1997, s.19-21). Eski Grek ve Roma dönemlerinin ardından karikatür tarihinde bir boşluk olmuştur. On beşinci yıla kadar tek bir karikatürçünün bile adı duyulmamıştır. Bu uzun süreçte karikatürlerin kiliselerde yapıldığı anlaşılmaktadır (Topuz, 1997, s.23).

Karikatür, mizahın bir alt alanı olarak kabul edilmektedir. Mizah kavramı ise gülmece olarak adlandırılır ve insan hayatının vazgeçilmez bir alanı olması açısından dikkate değerdir. Mizah, farklı alanlara ilişkin genel bir ifade olarakta bilinmektedir (Güz ve Alabbasi, 2022, s.99).

Karikatür, bir kitle iletişim biçimidir. Bireye ulaşmak için gazete ve dergilerle aynı yolu izler ve mesajını iletir. Karikatürün iletildiği mesaj, sanatsal niteliklidir. Bazı vaziyetlerin çözümüne ve gülmeceye dayanır. Karikatür 'ün kaynağında olgular, olaylar, kişiler ve düşünceler bulunmaktadır. (Özen, 2003, s.14).

Türkiye'de de karikatür basılı kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanmasına bağlı olarak gelişme göstermiştir. Tanzimattan sonraki yıllarda gazete ve dergilerin sayısı çoğalmış, baskı tekniklerinde birtakım ilerlemeler görülmüş ve bu durum grafik sanatlarından yararlanmayı da beraberinde getirmiş, gazetelerde, dergilerde haberleri ele alan çizimler, resim çalışmaları görülmeye başlamıştır. Daha sonra eğlendirme maksadıyla bu anlatım biçimleri kullanılmaya başlanmış, zamanla bu işin uzmanı olan sanatçılar yetişmiş hatta bununla ilgili gülmece gazete ve dergileri yayınlanmıştır (Alsaç, 1994, s.24-25).

Türkiye'de önemli karikatürçülerden biri *Ramiz Gökçe*'dir. Mütareke yıllarından önce pek çok dergide, daha sonra ise *Ayine*, *Aydede*, *Akbaba*, *Zümrüdüanka* ve *Kelebek*

dergilerinde çizen Ramiz, sonraki yıllarda Cemal Nadir'le beraber Türkiye'nin en başarılı karikatürcülerinden biri olmuştur (Topuz, 1997, s.222). Ramiz, 1900 yılında İstanbul'da doğmuş, 1953 yılında yine İstanbul'da vefat etmiştir. Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi'nde, Kabataş İdadisinde ve İstanbul Öğretmen Okulu'nda okumuş, 1916'da karikatür çizmeye başlamıştır. 1919'da Ortaköy Darüleytamına ve Şişli Terakki Lisesi'ne resim öğretmeni olarak atanmıştır. Sanatçı, Akbaba, Aydede, Karikatür, Karagöz, Cumhuriyet, Tasvir dergi ve gazetelerinde uzun bir müddet çalışmıştır. Mizah adlı dergisini 1949 yılında yayımlamıştır. Peri ve Salon dergilerini de yayımlayan Ramiz Gökçe, İkinci Dünya Savaşı yıllarında da Yeni Sabah gazetesinde günlük karikatürler çizmiştir (Balçioğlu, 2009, s.24).

Bu makalenin yazılış amacı İkinci Dünya Savaşını karikatürler üzerinden inceleyip dönemi aydınlatan tarih kaynakları ışığında bilimsel bir şekilde değerlendirmektir. Çalışma Mihver, Müttefik Devletler ve Türkiye ile alakalı çizilen karikatürler incelenerek hazırlanmıştır. Bu savaş çok sayıda ülkenin katıldığı en fazla insan kaybının yaşandığı bir savaştır. Mihver ve Müttefik taraflar arasında yapılan bu savaşta Türkiye, savaşa fiilen girmese bile olumsuz bir şekilde etkilenmiş, bu olumsuzluğun Türkiye'ye yansması ise siyasî ve ekonomik yönden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı, dönemin dergilerinden biri olan Karikatür dergisindeki Ramiz Gökçe'nin karikatürlerine konu olmuştur. Mihver Devletler, Müttefik Devletler 'in siyasî, askeri ve ekonomik vaziyetlerinden Türkiye'nin ise siyasî ve ekonomik durumundan yola çıkarak karikatürler çizilmiş ve olaylar mizahi bir anlayışla gözler önüne serilmiştir.

Makalenin konusu 1939-1945 yılları arasında yaşanmış İkinci Dünya Savaşı'nın Ramiz Gökçe'nin karikatürlerine olan etkisi ve bu dönemin karikatürlerle birlikte ele alınarak bilimsel veriler ışığında incelenerek aydınlatılmasıdır. Mevcut karikatürlerde savaşta hangi devletlerin etkili bir role sahip olduğunun bilinmesi, yer verilen siyasî ve askerî olayların boyutunun bilinmesi önem arz etmektedir. Çalışma, İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'de dönemin mizah dergileri üzerindeki etkisi, karikatürler aracılığıyla bu sürece ışık tutulması konusunda literatüre katkı sağlamaktadır.

Yöntem

Çalışma, İkinci Dünya Savaşı'nın Ramiz Gökçe'nin karikatürlerine yansmasını araştırmak suretiyle oluşturulmuştur. Araştırma nitel bir çalışmadır. Tarihsel yönetime bağlı bir şekilde İkinci Dünya Savaşı karikatürler üzerinden incelenmiş ve bunun için Karikatür Dergisi'ndeki karikatürlerin katkısı belirlenmiştir. Araştırmanın deseni olay, olgu, kaynak ve karikatür kavramlarının çalışma evreniyle sınırlı tutulmuştur. İkinci Dünya Savaşı süreci ve bu sürecin karikatürlere yansması ayrıca dönemin şartlarının ortaya konulması temel noktayı oluşturması bakımından önemli bir yere sahip olmuştur. Bu çalışmada karikatürlerden, konuya ilişkin eserlerden, dönemin resmi kaynakları ve gazete arşivlerinden yararlanılmış, bu kaynaklardan elde edilen veriler çalışmanın amacına uygun bir şekilde analiz edilmiştir. Karikatür Dergisi esasen 1936-1949 yılları arasında Sedat Simavi tarafından yayınlanan bir dergidir. Ancak bu çalışmada 1939-1945 yılları arasındaki sayılar incelenmiştir.

Kütüphanelere gidilerek derginin sayılarında yer alan karikatürlerin fotoğrafları alınarak bilimsel verilere bağlı kalınarak incelenmiştir. Toplamda 1000 tane karikatüre ulaşılmış, bu karikatürler ağırlıklı olarak İkinci Dünya Savaşı sürecinde Mihver Devletler grubundaki Almanya, İtalya ve Japonya ile Müttefik Devletler grubundaki ABD, İngiltere, Rusya ve Fransa'dan oluşmakta ayrıca Türkiye ile ilgili karikatürlerde mevcuttur. Genellikle Almanya'daki Nazi yönetim ve İtalya'daki faşist yönetim üzerinden iki devletin yenilgilerine karikatürlerde yer verilmiş, Müttefik Devletlerin zaferlerine ağırlık verilmiş ve Türkiye'nin ise daha çok savaş sürecinde ekonomik açıdan yaşadığı zorluklara yer verilmiştir.

1- Mihver Devletler

İkinci Dünya Savaşı yıllarında karikatür etkili bir mizah silahı olmuştur. Bu dönemde İtalya ve Almanya'daki karikatürcüler bütün dünyada faşizme karşı bir karikatür savaş çemberi yaratmaya neden olmuşlardır. Bu karikatürler ülkemizdeki karikatürcüleri çizim ve tip yönünden çok fazla etkilemiştir. Karikatürlerde "harp" tipi "barış kızı" ve "güvercini" İkinci Dünya Savaşı'nu temsil etmiş ve kabul edilmiştir (Öngören, 1973, s.88).

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya ile Versay Antlaşması yapılmış ve bununla Avrupa'da yeni bir düzen meydana getirilmiştir. Almanya'da Nazi Partisi iktidara gelmiş ve Versay düzenini yıkmayı hedeflemişti. Almanya silahlanmaya başlamış ve yaptığı girişimler Versay Antlaşmasının maddelerini geçersiz hale getirmişti. Bu durum Fransa'yı endişelendirmişti.

Almanya gittikçe güçlenmiş, Versay Antlaşmasının silahlanmayı kısıtlayan maddesini tanımadığını ilan etmişti. Bundan sonra ise askeri gücünü artırmayı hızlandırmıştı. Bu şekilde Almanya Versay Antlaşmasının en önemli maddelerini tek taraflı olarak kaldırdı. Bu durum diğer devletleri endişeye sevk etti (Uçarol, 2006, s.535).

İtalya, içinde bulunduğu şartlardan dolayı Avrupa'da kendisine bir destek aramak zorundaydı. Bu destek ise Nazi Almanya'sıydı. Hitler, İtalya ile bir yakınlaşma kurmak istemiş, İtalyan-Habeş savaşı sırasında İtalya'yı desteklemişti. İtalya ile Almanya arasında 1936 yılında karşılıklı ziyaretler yapılmıştı. İtalya Dışişleri Bakanı Kont Ciano Almanya'yı ziyaret etmiş, büyük gösterilerle karşılanmıştı. Böylece Avrupa'da Alman-İtalyan ortak cephesi ortaya çıkmıştır. Berlin-Roma Mihveri kurulduğu sırada diğer taraftan Berlin-Tokyo Mihveri de kuruldu. Almanya ve Japonya için ortak tehlike Sovyet Rusya'ydı. Ayrıca Japonya Asya'nın ortalarına kadar ilerleme niyetindeydi ve Çin'e girmek için de hazırlanıyordu. İki devlet 1936 yılında Anti-Komintern Paketi imzalamıştır. Bu pakta İtalya 6 Kasım 1937'de katılmış ve Berlin-Roma-Tokyo Mihveri kurulmuştur (Armaoğlu, 2018, s.199-201).

İkinci Dünya Savaşı Almanya'nın Polonya'ya saldırısı ile 1939 yılında başlamıştı. Bu savaş Mihver ve Müttefik Devletler arasında yapılmıştı. Savaş, dönemin karikatürlerine konu olmuştur. Karikatür Dergisinde yer alan karikatürler buna örnektir. Dergide, Mihver Devletlerin savaş sürecindeki vaziyetleri, birbirleriyle olan münasebetleri, Müttefik Devletler karşısındaki durumları, Avrupa üzerindeki hakimiyet mücadelesi, Avrupa üzerinde

sağlamaya çalıştıkları yeni nizam, aralarındaki çözülme ve yenilgileri karikatürlerle ifade edilmiştir.

1-1- Almanya

1-1-1-Siyasî Durum

Almanya'da 1919 yılında Weimar Anayasası ile Cumhuriyet kurulmuştu. Üçüncü Alman İmparatorluğu olarak adlandırılan Nazi İmparatorluğu'nun ortaya çıkmasından önce Berlin'de gergin bir ortam vardı. Çünkü uzun zamandan beri Cumhuriyet dağılma noktasına gelmişti. Dönemin Başbakanı General Kurt von Schleicher, Cumhuriyeti önemsemiyor Almanya'yı Parlamento'ya danışmadan yönetiyordu. 28 Ocak 1933 tarihinde Cumhurbaşkanı Feld Mareşal von Hindenburg tarafından Başbakanlık görevine son verilmiştir. O dönemde Almanya'da Nasyonal Sosyalist Partisinin başında bulunan Adolf Hitler, Demokratik Cumhuriyetin Başbakanı olmak istiyordu (Shirer, 2002, s.19).

Nasyonal Sosyalist Partisinin temelini 1918'de kurulan Alman İşçi Partisi oluşturmuştur.1920'de bu parti Nasyonal- Sosyalist Alman İşçi Partisi adını almıştır. Partinin güçlenmesinde Adolf Hitler'in parti yönetimini devralması ve faaliyetlerinin büyük bir etkisi olmuştur.1929 dünya ekonomik krizi Alman ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemiş ve bu durum Nazi Partisi'nin yönetimi ele almasında etkili olmuştur (Armaoğlu, 2018, s.182).

Bir süre sonra Cumhurbaşkanı Hindenburg, Schleicher'in Başbakanlığı idare edemeyeceğini görmüş ve 30 Ocak 1933'te bu görevi Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'e vermiştir. Böylece Nazi Partisi yönetimin başına geçmiş ve daha sonra Hitler diktatörlük kurmuştur. Bu diktatörlüğe Hitler III. Reich adını vermiştir. Ona göre Roma Germen İmparatorluğu I.Reich, 1871'den 1919'a kadar olan dönem II.Reich idi. Hitler'in yönetimin başına geçmesinden sonraki süreçte Almanya'nın Nazileştirilmesi politikasına başlanmış, Nazi Partisi, Alman halkının ekonomik, kültürel ve sosyal alanda her bakımdan kontrolü altına almıştır (Armaoğlu, 2018, s.184).

Savaşın başlarında Rusya ile Almanya arasında dostluk anlaşması imzalanmıştı. Ramiz Gökçe'nin çizmiş olduğu karikatürde bu konuya yer verilmiştir. Bahsi geçen karikatürde Hitler ayna karşısında Rus külahını takmış bir şekilde "RUS-ALMAN ANLAŞMASINDAN SONRA", "Hey gidi hey! Günün birinde bu külahı giyeceğimi kim ümit ederdi." (Karikatür, 5 Birinciteşrin 1939, sayı.197, s.1) ifadelerine yer verilerek anlatılmıştır. Almanya ile Rusya arasında 29 Eylül 1939 günü Dostluk Paktı imzalanmıştı. Aynı zamanda savaşın ekonomik alanda devam ettirilmesi maksadıyla ticaret antlaşması da yapılmıştır (Guderian, 2020, s.175).

beyanname yayımlanmıştır (BCA, 030 10 222 495 3).

tarafından çizilen karikatürde “Uzaktan baktıkları için beni herkes korkunç görüyor, halbuki aynada ben kendimi olduğum gibi görüyorum.”(Karikatür, 19 Birinciteşrin 1939, sayı.199, s.1) sözleri ile dünyanın diğer ülkelerinde Hitlerin korkunç görülerek, basında sınırlarını genişletmeye çalışması yönünde ifade edilmiştir. Dünya basınında Almanya'nın sınırlarını genişletmeye çalıştığına dair haberler yer almış Hitler ise bu haberlerin asılsız olduğunu belirtip Almanya'nın diğer ülkelere karşı dostane bir yaklaşım içerisinde olduğunu belirtmişti (Jacobsen, 1989, s.180).

Almanya'nın İngiliz ablukası altındaki hali ise Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde ele alınmıştır. Bu durum mevcut karikatürde İngiltere Krallığı bir kafese Almanya ise bu kafes içerisindeki papağana benzetilmek suretiyle anlatılmıştır. “ALMANYA İNGİLİZ ABLUKASINDA”, “Çemberlayn- Sulh demesini öğreninceye kadar sana yiyecek vermeyeceğim.” (Karikatür, 30 İkinciteşrin 1939, sayı.205, s.1) ifadeleri ile açıklanmıştır. İngiltere'nin benimsediği politika barış yanlısı bir politika idi ve savaş boyunca gitgide daha fazla güç kazanmıştı. Almanya'yı ise Avrupa'da barışı sağlama yolundaki tehlike unsuru olarak görüyordu. Bu yüzden Almanya'daki yönetimi ortadan kaldırıp savaşı bitirmeyi planlamıştı (Ciano,2020 s.225).

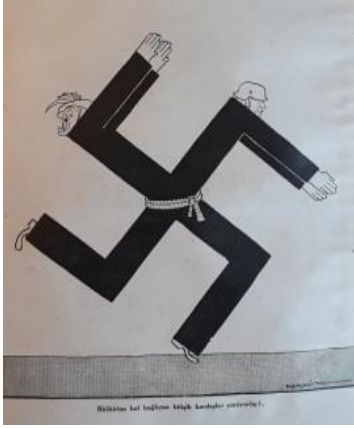
Almanya için Romanya'daki petrol kaynakları önemli bir yere sahipti. İkinci Dünya Savaşı sürecinde bu bölgedeki petrol kaynaklarını ele geçirmeye çalışması karikatürde yer almış bir başka konuydu. Almanya'nın Romanya'nın petrolü vasıtasıyla dünyanın geleceği hakkında söz sahibi olmaya çalışması ekonomik durumunun karikatürle anlatılması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu durum Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde "Petrolü buldum, artık dünyanın istikbali parlaktır." (Karikatür, 1 Şubat 1940, sayı.214, s.6) sözlerine yer verilerek ifade edilmiştir. Almanya Romanya'dan petrol almış ancak aldıkları petrol ihtiyacının az bir bölümünü karşılamıştır (BCA, 030 10 247 670 1).

232 561 4).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen bir başka karikatürde Almanya'nın Baltık ülkelerine yönelik politikasına yer verilmiştir. Bu konu "MASAL!", "O yalan, bu yalan, fili yuttu bir yılan. Eşeğe binip, deveyi kucağıma alam!" (Karikatür, 14 Mart 1940, sayı.220, s.1) ifadelerine yer verilerek Finlandiya file, Asya deveye ve Avrupa ise eşeğe benzetilerek anlatılmıştır. Finlandiya'nın kaybedilmesi bir yılan tarafından yutulması şeklinde çizilerek buna karşılık Almanya'nın Asya ve Avrupa'yı elinde tutmaya çalışması şeklinde çizilmiştir. Baltık Devletlerinde Almanya söz sahibi olmak istemekteydi. Ancak Rusya Finlandiya ve Litvanya dahil tüm Baltık Devletlerinde nüfuz sahibi olmak konusunda ısrar etmekteydi (McMeekin, 2021, s.127). Neticede Sovyet Rusya ile Finlandiya arasında savaş başlamıştır. Helsinki üzerine hava taarruzu yapılmış Fin doğu sınırına doğru Sovyet Rusya ilerleyince Finliler Mannerheim Hattı'na çekilmiştir (Jacobsen, 1989, s.13).

etmiştir (Ciano, 2020, s.312).

İtalya Yunanistan'a taarruz ederek sınırlarını genişletmek yönündeki amacını gerçekleştirmeye çalışmıştı. Ancak bu amaç hiçbir zaman gerçekleşmemiş Yunanların bölgedeki müdafaası kırılmamış, İtalyan ordusu ilerleyememiş ve zayıf vermiştir. Neticede Yunanlar İtalyanları hezimete uğratmıştı. Hatta İngiltere, Yunanistan'a deniz ve hava kuvvetleri bakımından yardımda bulunmuştur. Almanya ise İngiltere'yi kuşatmaya çalışmış böylece üstünlüğünü kabul ettireceğini düşünmüştür. Ancak istediği gibi bir sonuç elde edememiştir. Alman uçakları İngiltere'ye hava taarruzunda bulunmuş ancak buna rağmen İngiliz kuvvetlerinde zararın az olduğu görülmüş hatta İngilizler hava akınlarına devam etmiştir (İkdam, 1 İkinciteşrin 1940, s.1).

gerçekleştirilen hücumların şiddetli hücumlara bir giriş mahiyetinde olduğu ifade edilmişti (Yeni Sabah, 14 Eylül 1940, s.1).

Almanya'nın hedeflerinden birisi Ukrayna topraklarını ele geçirmektir. Bu toprakları ele geçirmek için Rusya ile savaşmıştır. Ramiz Gökçe'nin karikatüründe Almanya'nın Ukrayna toprakları üzerindeki faaliyetlerine yer verilmiştir. Bu durum söz konusu karikatürde Alman ve Rus askerinin Ukrayna tarlalarında çiçek koparmaya çalışması şeklinde "UKRAYNA TARLALARINDA", "Rus- Bu telaş ne için? Alman- Fazla koparmak için!" (Karikatür, 10 Temmuz 1941, sayı.289, s.1) ifadelerine yer verilerek anlatılmıştır. Almanya

kendisine hedef olarak Ukrayna topraklarını seçmişti. Bunun üç nedeni vardı. Birinci neden, Güney Ordular Grubu'nun burada bir zaferin temelini oluşturmasıydı. İkinci neden, Ukrayna tarım ürünleri ve hammadde bakımından oldukça zengin bir bölgeydi. Ve bu kaynaklar Almanya için savaşın devam etmesi açısından çok önemliydi. Üçüncü neden ise, Kırım Romanya petrol alanlarına karşı harekât yapmaktaydı. Hitler Kırım'a engel olmak istiyordu (Guderian, 2020, s.175-234).

Almanya, Rusya Seferini gerçekleştirip hedefine ulaşmaya çalışıyordu. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu konu Almanya'nın Rusya Seferinden ya zaferle ya da yenilgi ile çıkacağı şeklinde ele alınmış ve "Alman- Şu Moskof toprağı kılıcımı ya aşındıracak ya parlatacak." (Karikatür, 17 Temmuz 1941, sayı.290, s.1) ifadelerine yer verilmiştir. Almanlar Rus faaliyetlerinin gittikçe zayıfladığını ileri sürmüştü. Ancak Sovyet uçakları aktif bir şekilde savaşlara katılmaktaydı. Almanlar ise ağır zayıat vermişti (En Son Dakika, 11 Temmuz 1941, s.1). Rusya Seferi Almanya için gittikçe tehlikeli bir vaziyet

almıştı. Bu durum Ramiz Gökçe tarafından karikatür konusu olarak çizilmiştir. Sovyetler Stalingrad'ın batısında düşmana karşı şiddetli savaşlar yapmıştır. Almanlar ise çok ağır kayıplar vermiş takviye kuvvet göndermiş fakat bu kuvvetler de Sovyet ordusu tarafından bozguna uğratılmıştı (Ulus, 2 Eylül 1942, s.1).

Afrika ve Akdeniz topraklarında hâkim olma düşüncesi Almanya için bir diğer önemli konuydu. Almanya, İngiltere ile bu konuda kıyasıya mücadele içerisindeydi. Bu konu Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Mevcut karikatürde "AFRİKA CEPHESİNDE", "Alman- Biraz daha çekil, sıra benim" (Karikatür, 25 Haziran 1942, sayı.339, s.1) sözleri ile Libya toprakları konusunda Almanya ve İngiltere arasındaki rekabet anlatılmıştır. Hitler, Rommel komutasındaki bir müfrezeyi Libya'ya göndermek suretiyle hedefini gerçekleştirmeye çalıştı. Gönderilen müfrezeye İngiltere'nin Libya'yı fethetme planlarını

hüsranı uğratmaya yetecek kadar güce sahipti. İki taraf arasındaki muharebeler 1941 İlkbahar'ından 1942 Sonbaharına kadar devam etmiştir (Hart, 2020, s.270). Bunun yanında Mısır toprakları her iki taraf için büyük bir öneme sahipti ve Mihver ve Müttefik Devletlerin zırhlı kuvvetleri, Mısır için çarpışarak büyük meydan muharebesi yapmıştı (Akşam, 29 Haziran 1942, s.1). Mihver Devletlerin Afrika'daki amaçlarından biri de Tunus ve Trablusgarp'ı ellerinde tutmaktı. Böylece Müttefik Devletler için Akdeniz yolunun yeniden açılmasını geciktirmek istemişlerdir (Yeni Asır, 23 Sontesrin 1942, s.1).

Alman ve Sovyet orduları arasında Stalingrad'ı almak için çetin mücadeleler devam etmiş Ramiz Gökçe tarafından ele alınan karikatürde Alman ve Rus askerlerinin Stalingrad şehrini almak için kıyasıya mücadelelerine yer verilmiş ve "Alman- Bir düşse! Rus- Bir düşse!" (Karikatür, 24 Eylül 1942, sayı.352, s.3) sözleri ile anlatılmıştır. İki taraf arasında şiddetli çarpışmalar devam etmiş Alman hava ve kara kuvvetleri kendi bölgelerine giren düşmanı yok etmiş aynı şekilde Sovyet ordusu da Alman askerlerinin bir kısmını ortadan kaldırmıştır (Son Posta, 20 Eylül 1942, s.5).

Almanya ve İtalya'nın Orta Şark bölgesindeki genişleme politikası Ramiz Gökçe'nin karikatürleri arasında yer almıştır. Bu durum İtalya ve Almanya arasındaki bir diyaloga yer verilerek "ORTA ŞARKTA", "İtalya- Ustacığım, Dimyata pirince giderken galiba evdeki bulgurdan olacağız." (Karikatür, 29 Birinciteşrin 1942, sayı.357, s.7) sözleri ile ifade edilmiştir. Hem İngiliz ordusu hem de Alman ve İtalyan orduları Orta Şark'ı ele geçirmek için bu bölgeye taarruzda bulunmuştur. Müttefik denizaltı gemileriyle uçaklarının yaptıkları hücumlardan dolayı Mihver kuvvetlerinin kayıpları çok şiddetli olmuştu (Tan, 25 İlkteşrin 1942, s.2).

İtalya'da başvekil Mussolini istifa etmişti. (Cumhuriyet, 26 Temmuz 1943, s.1) Ardından Almanya'ya yönelik hava akınları şiddetlenince pek çok şehir boşaltılmıştır. Hamburg şehrinden sonra bu şehirlerden birisi de başkent Berlin olmuştur. Propaganda Bakanı Dr.Goebbels Berlin'in düşman taarruzunun hedefini oluşturduğunu beklediklerini bunun için şehri kısmen tahliye ettiklerini belirterek taarruz edecek güçte olmadıklarını bu yüzden savunma yaparak savaşa devam edeceklerini ifade etmiştir (Cumhuriyet, 8 Ağustos 1943, s.3). Ramiz Gökçe tarafından ele alınan karikatürde Almanya'da Müttefiklerin taarruzları nedeniyle şehirler boşaltılırken İtalya'nın ise bu ortamda Almanya'ya sığınması şeklinde konuya yer verilmiştir. Mevcut karikatürde bu vaziyet "ALMANYA'DA BİRÇOK ŞEHİRLER BOŞALTILYOR.", "İtalya- Aman arkadaş nereye böyle? Ben de sana geliyordum." (Karikatür, 12 Ağustos 1943, sayı.398, s.3) sözleri ile ifade edilmiştir.

Almanya'nın Balkan ülkeleri üzerindeki emelleri Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde yer almıştır. Bu durum karikatürde "YENİ İŞGAL SİYASETİ", "Almanya- El yiyeyeğine ben yiyeyim!.." (Karikatür, 30 Mart 1944, sayı.431, s.1) sözlerine yer verilerek anlatılmıştır. Almanya Balkanlara yönelik yayılcı bir siyaset benimsemiştir. Bilhassa Sovyet Rusya ile Romanya toprakları için mücadele etmişti. Alman ordusu Romanya'yı

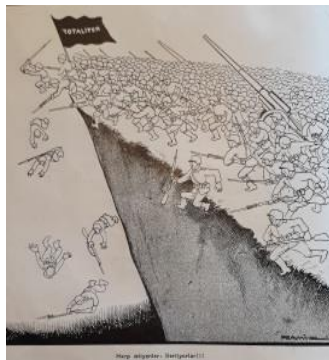
işgal edip burada Alman taraftarı bir hükümet kurmayı planlamıştır (Cumhuriyet, 24 Mart 1944, s.3).

Savaşın sonuna doğru yaklaşırken Almanya'nın aldığı yenilgiler ve buna karşılık Nazi Hükümetinin tutumu karikatürlerde yer alan konular arasında bulunmaktaydı. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu durum "Göbels- Boya ustacığım, boya da bütün dünya binamızın sağlığını anlasın!" (Karikatür, 12 İkteşrin 1944, sayı.459, s.1) sözleri ile Göbels'in yıkılma noktasına gelmiş binayı sağlamlaştırmaya çalışması şeklinde çizilerek bu şekilde Almanya'nın güçlü gösterilmek istenmesi ifade edilmiştir. Yenilgilere rağmen Almanya diğer ülkelere karşı güçlü görünmeye çalışmıştır. Savaş 1942 yılının sonundan itibaren genel anlamda Mihver Devletlerin aleyhine olacak şekilde devam etti. Buna karşılık Müttefik Devletler yeni cephe açmak istemiştir. Almanya ise karşı koymaya devam etmiş ancak Müttefik Devletler Almanya'nın ilerlemesine engel olmuşlardır (Uçarol, 2006, s.609). Savaş boyunca Almanya'nın yıkılması yönünde çaba sarfedilmiştir. Hitler savaşa katılım sağlanması için çağrıda bulunmuş böylece düşmanların geri çekilmesini amaçlamıştı (Jacobsen,1989, s.681). Savaş Nazi Almanya'sına karşı son aşamasına gelmiş Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) toplanmıştı. Hem savaşın bundan sonraki süreçte nasıl yürütüleceği hem de daha ilerisi için oldukça mühim kararlar verilmişti. Bu süreçte Almanya'nın müttefiki olan devletler teslim olmuştu. Sovyet Rusya Almanya'nın üzerine yürüyordu. Avrupa'da Müttefik Devletlerin zaferi kaçınılmaz sondu. Bu yüzden Yalta Konferansında Almanya'nın geleceği gündemin en başında yer almıştı (Ataöv, 1985, s.123).

1-1-2- Askerî Durum

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Almanya'nın askerî vaziyeti karikatürlerde yer almıştır. Ekonominin ordu üzerinde etkisi bulunmaktaydı. Savaş sürecinde orduda gıda sıkıntıları yaşanmıştır. Almanya bir taraftan kaynaklarını silahlanma için kullanmış diğer taraftan dengeyi korumak için uğraşmıştır. Yaşadıkları durum Alman ekonomi politikası için büyük bir problemdi. Bu sebeple tüketim konusunda bazı kısıtlamalara gitmişlerdir (Caplan, 2018, s.168).

Almanya'nın totaliter bir anlayışa sahip olduğu ve savaş yanlısı politikaya sahip olduğu dönemin karikatürlerinde yer alan bir başka konudur. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu durum "Harp isteyenler: İlerliyorlar!!!" (Karikatür, 14 Eylül 1939, sayı.194, s.4) sözlerine yer verilerek savaş yanlısı olanların cepheye ilerlediği fakat yolun sonunda büyük bir uçurumun bulunması şeklinde ifade edilmiştir. Almanya Polonya'ya savaş ilan ettiği zaman Polonya hava kuvvetlerinin neredeyse tamamını ortadan kaldırmıştı. Ordu karargâhlarını, haberleşme altyapısını ve şehirleri bombalamıştı.

Almanya'nın Polonya'ya gerçekleştirdiği harekât devam ederken Polonya ordusu da Alman ordusuna saldırarak ağır kayıplar verdimişti (Keegan, 2016, s.51).

Hitlerin dünya barışını sağlamak harp durumuna son vermek için bulunduğu girişimler karikatürde mizah konusu olarak yer almıştır. Bu durum Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde "Dünya- A evladım, şu "harbi" bıraksan olmaz mı? Gürültüden sulh terennümlerini dinleyemiyorum!.." (Karikatür, 12 Birinciteşrin 1939, sayı.198, s.11) ifadelerine yer verilerek dünya ile Hitler arasında geçen diyalog ile açıklanmıştır. Hitler, 6 Ekim 1939'da Rayştæg'da bir nutuk vermişti. Bu nutukta sulh tekliflerinde bulunmuştu. Bütün devletler bu tekliflere itimat edilemeyeceğini ileri sürmüş söz konusu teklifleri soğuk karşılayarak kabul edilemez mahiyette olduğunu düşünmüşlerdir (Ulus, 8 İlkteşrin 1939, s.6).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde Almanya'nın cepheye paraşütçü askerleri savaş için sevk ettiği ancak bu askerlerin savaştan sağ salim geri dönemedikleri mizah konusu olarak yer almıştır. Bu durum, "ALERETUR!", "Paraşütçü- Sen ahrete gidiyorsun, ben de cepheye... Müteveffa paraşütçü- Aldırma, yakında görüşeceğiz demektir!.." (Karikatür, 30 Mayıs 1940, sayı.231, s.5) ifadeleri ile iki paraşütçü arasındaki diyaloga yer verilerek anlatılmıştır. Hollanda ile gerçekleştirilen savaş paraşütçü askerler vasıtasıyla yapılmıştı. Hollanda Alman ordusunun geri çekilmesine yönelik çok fazla mücadele etmiş bunda da genel anlamda başarılı olmuştu. Hollanda birliklerinin direnişi sanıldığından çok daha kuvvetliydi. Almanya ise, bu direnişin kırılması gerektiğini düşünmekteydi (Shirer, 2002, s.913).

İkinci Dünya Savaşı boyunca Almanya hedeflerini gerçekleştirmek için her yolu denemiş onun bu hırslı tutumu yıllar önce Napolyon'un benimsediği siyasetle bağdaştırılarak karikatür konusu haline getirilmiştir. Bu konu karikatürde "Napolyonun ruhu- Benim ordularım da bu çıkmaz yoldan yürümüşlerdi!.." (Karikatür, 10 Nisan 1941, sayı.276, s.9) ifadesi ile Napolyon'un ruhunun konuşurulması şeklinde ele alınmıştır. Almanya, aynı anda pek çok bölgeye hâkim olma doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmekteydi. Japonya ile Üçler Paktını imzalayıp bununla Japonya'yı Uzakdoğu'daki hedeflerini gerçekleştirmek için harekete geçirmeyi planlamıştı. Böylece İngiltere güçsüz duruma düşecek buna bağlı olarak ABD savaş dışı kalacaktı (Gerede, 1994, s.189). Ayrıca kışın Rusya üzerine sefer düzenlemekte Almanya'nın planları arasında yer almıştır. Bu husus yine Napolyon'un Moskova üzerine kışın düzenlemeye çalıştığı sefere benzetilmek suretiyle

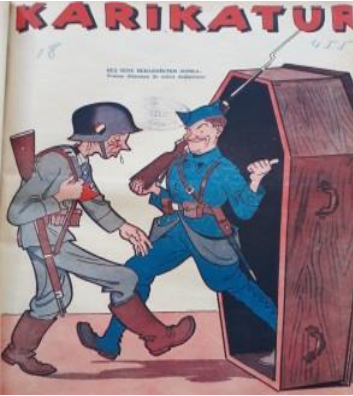
karikatür haline getirilmiştir. Alman generalleri Ukrayna'dan sonra Moskova'ya yönelmiş Hitler, Napolyon'un kuvvetlerinin on katı bir kuvvetle taarruz gerçekleştirmiştir. Hedefleri ise ortak. Büyük Rus kuvvetlerini Moskova'ya girmeden önce yenilgiye uğratmaktı (Cartier, 1976, s.270).

Savaşın sonlarına doğru Almanya'nın askerî bakımdan çöküş yaşamasına az kalmıştı. İngiltere, Amerika ve Rusya karşısındaki kayıpları bunun en büyük ispatıydı. Almanya'nın bu şekilde çöküşüne doğru gitmesi karikatürde yer alan bir başka mizah konusuydu. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu konu "SULH MASASININ MUKADDER ZİYAFETİ", "Almanya yeniliyor"! (Karikatür, 17 Ağustos 1944, sayı.451, s.3) sözlerine yer verilerek Almanya'nın yemeğe benzetilmesi İngiltere, Amerika ve Rusya'nın yemeği paylaşması şeklinde ele alınmıştır. 1944 yılında Ağustos'un sonuna doğru Batıda 500.000

kayıp veren Alman ordusunun bu kayıplarından yarısı savaş esiriydi. Savaş araç gereçlerinin büyük bir kısmını kaybetmiş savunma için az sayıda silahları kalmıştır. Ayrıca Sigfried Hattı'nda neredeyse hiç kimse kalmamıştı. Batıda bulunan generallerin çoğu son günlerin geldiğini düşünüyordular (Shirer, 2002, s.1367).

544

1944 yılında Normandiya Muharebesi olmuştu. Batıda bulunan Alman ordusunun büyük bir kısmı bu savaşa katılmıştı. Bu durum Müttefik Devletler için büyük bir fırsat oluşturdu çünkü Alman sınırına geldikleri zaman herhangi bir direnişle karşılaşmamışlardı. Söz konusu vaziyet Fransa'nın özgürlüğü için de fırsat yaratmıştı (Hart, 2018, s.769). Bu olay karikatürde "BEŞ SENE BEKLEDİKTEN SONRA", "Fransa Almanya ile nöbet değiştiriyor." (Karikatür, 14 Eylül 1944, sayı.455, s.1) sözleri ile beş yıl öncesine kadar Fransa'nın

Almanya'dan güçsüz olduğu 1944 yılına gelindiğinde ise bunun tam tersinin yaşandığı çizilerek anlatılmıştır.

1-1-3- Almanya ve Propaganda

Propaganda alanında kapsamlı, örgütlü ve sistematik çalışmalar için gerekli olan önkoşullar 19.Yüzyıldaki ulus devletleriyle oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde Büyük Savaş sırasında propagandacılar modern ve bilimsel yöntemleri uygulamıştı. İngiltere, propagandayı aktif bir biçimde kullanmış, diğer ülkelerde onu takip etmiştir. 2.Dünya Savaşı sırasında Almanya'da Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı, Sovyetler Birliği'nde Komünist Parti Propaganda Komitesi, İngiltere'de Enformasyon Bakanlığı ve ABD'de Enformasyon Bürosu bu doğrultuda oluşturulmuştu (Bölükbaşı, 2019, s.41).

Propaganda, olumsuz bir kavram olarak bilinmekteydi. Bu nedenle 1945'ten sonra çok fazla kabul edilmemiştir. 2.Dünya Savaşı sırasında propagandayı son derece aktif bir biçimde

kullanan Nazi ve Sovyet yönetimlerinin yol açtığı yıkım bunda büyük bir role sahip olmuştur. Bu yüzden İngiltere ve ABD yaptıkları propaganda faaliyetlerine rağmen propaganda kelimesini çok az kullanmış, Nazi Almanya'sı ise propaganda kelimesini bakanlık ismi olarak kullanmıştır (Bölükbaşı, 2019, s.42).

Nazi Almanya'sı için propaganda büyük bir öneme sahipti. Propaganda Bakanlığı kurmuşlar, Bakanlığın başında bulunan isim ise Joseph Goebbels'ti. Goebbels, bakanlığın amacını Almanların duygu ve düşüncelerini mobilize etmek şeklinde belirtmiştir (Bölükbaşı, 2019, s.54).

İkinci Dünya Savaşında Almanya'nın en etkili silahlarından biri propagandaydı. Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde propaganda konusuna yer verilmiştir. Hitler propaganda konusunu çok önemli görüyordu. Ona göre Nasyonal Sosyalist fikri mümkün olduğu kadar çok sayıda insana duyurabilmek gerekiyordu. Bunu da propaganda vasıtasıyla gerçekleştirebilirlerdi (Hitler, 2019, s.443).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde Alman radyosunun İkinci Dünya Savaşı sürecindeki rolü ele alınmıştır. Mevcut karikatürde bu durum "Büyükanne- Gel de sana masal söyleyeyim. Çocuk- Sen onu git de Alman radyosunda söyle!" (Karikatür, 9 Mayıs 1940, sayı.228, s.4) diyaloguna yer verilerek ifade edilmiştir. Alman radyosunun propaganda faaliyetleri savaş sürecinde aktif bir role sahipti. Bilhassa Propaganda Bakanı Dr.Goebbels'in propaganda faaliyetlerini yürüttüğü en önemli iletişim aracı radyo idi. Ona göre radyonun halk üzerinde büyük bir etkisi vardı. Radyo vasıtasıyla ülkenin tamamında birlik sağlanabilirdi. Bu yüzden etkili bir iletişim aracıydı (Akarcılı, 2003, s.114).

1-2- İtalya

1-2-1- Siyasî Durum

İtalya, Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan antlaşmalarda istediklerinin büyük bir kısmına ulaşamamıştı. Bu durum İtalya tarafından Müttefiklerine karşı bir kırgınlık ve kızgınlık yaratmıştı. Bu durum İtalya'da devlet otoritesinin zayıflamasına neden olmuştu. Savaş ekonomik hayatı da derinden etkilemişti. İtalya maddi ve manevi anlamda yorgundu. Mevcut durum 1919'da Benito Mussolini önderliğinde kurulmuş olan faşist partisinin işine yaramıştı. Daha sonra Kral III.Vittori Emanuel 30 Ekim 1922'de Başbakanlığa Mussolini'yi getirmişti. Böylece İtalya'da Faşist yönetim kurulmuştur.

İtalya dış politikada Akdeniz çevresinde sömürge kurmuş diğer tabirle emperyalizme yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Mussolini Akdeniz'e "Bizim Deniz" diyor ve Roma İmparatorluğunu yeniden meydana getirmek istiyordu. İtalya'nın yeni yayılma ve genişleme politikası çevresinde huzursuzluk yaratmıştır (Uçarol, 2006, s.529). Bu çerçevede İtalya'daki faşist yönetim Balkanlar, Doğu Akdeniz ve Afrika ile ilgilenmekteydi. Dolayısıyla bu durum

Türk-İtalyan ilişkilerini etkilemiştir. İtalya'nın uyguladığı politikaya karşı Türkiye Balkan birliğine önem vermiştir. Ancak İtalya bu birliği sarsmaya yönelik müdahalelere hazırlanmıştır. 1934 yılında yapılan Balkan Antantına karşı Arnavutluk ve Bulgaristan'ın tavrında İtalya'nın etkileri vardı (Ataöv, 1985, s.28).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında İtalya'da büyük bir hoşnutsuzluk vardı. Daha sonra Mussolini'nin tarafsız kalması ve Fransa ile İngiltere'ye karşı dostane tavrı sonucunda bu hoşnutsuzluğun az da olsa önüne geçildiği, İngiltere ve Fransa ile hoş geçinmek kararında olduğu bildirilmişti (BCA, 030 10 239 611 35).

Savaşın başlarında İtalya tarafsız politikaya sahip olmuş ve sulh yanlısı bir anlayışı benimsemiştir. Ramiz Gökçe'nin karikatüründe İtalya sulh perisi olarak çizilmiştir. "AVRUPA'NIN YENİ SULH PERİSİ!" (Karikatür, 21 Eylül 1939, sayı.195, s.1) sözü ile bu konu ifade edilmiştir. Mussolini, Avrupa'da bir konferansın toplanmak suretiyle burada yapılacak olan güvenlik antlaşmasıyla konferansın sonuçlandırılabilirliğini ve savaşın durdurulabilirliğini düşünmüştür (Ciano, 2020, s.197).

İtalya'nın Balkan toprakları üzerinde hakimiyet kurma planı vardı. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde İtalya'nın Balkanlar üzerindeki emellerini gerçekleştirmeye çalışmasına yer verilmiştir. Mevcut karikatürde bu durum "BAL-KAN ÖNÜNDE İTALYA", "Arı- Ötekenden fayda yok, işin tatlı tarafına gitmeli" (Karikatür, 23 İkinciteşrin 1939, sayı.204, s.3) sözleri ile İtalya bir arıya benzetilerek önündeki bal ve kan seçeneklerinden balı seçmesi şeklinde çizilmiştir. Balkan topraklarına Sovyet Rusya komünizmi getirmeye çalışırken İtalya ise bu duruma karşıydı. Bu yüzden İtalya ve Rusya arasında mücadele yaşanmıştır (Akşam, 19 Teşrinisani 1939, s.1).

Müttefik Devletler İtalya'ya karşı seferler düzenlerken Almanya her zaman İtalya'nın yanında yer almıştır. Her iki taraf birbirine karşı üstünlük sağlama mücadelesinde olmuştur. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde savaş boyunca Mihver ve Müttefik Kuvvetlerin birbirine üstünlük sağlamaya çalıştığı anlatılmıştır. Bu vaziyet "İtalya- Yaşasın! İngiliz, Alman- Kim yaşasın? İtalya- Daha belli değil!" (Karikatür, 22 Şubat 1940, sayı.217, s.3) ifadeleriyle diyalog şeklinde anlatılmıştır. Almanya, İngiltere'nin hedeflerine ulaşmasına engel olmak için faaliyetlerde bulunmuştur. İngiltere'nin Atlantik'te bulunan yollarına gemiler göndermiş, mayınlar yerleştirmiş, hava taarruzlarında bulunarak İngiliz gemilerini durdurmak için gayret göstermiştir. Ortaya çıkan bu vaziyet İngiltere için tehlike

arz etmiştir. Bunun karşılığında İngiltere ise, Alman denizaltı filosunun yarısını yok etmiş, denizlerin hakimiyetini eline almak için mücadele etmiş ve vakti geldiği zaman İngiliz hava kuvvetlerinin de faaliyete geçeceğini belirtmiştir (Akşam, 18 Şubat 1940, s.1).

Mussolini görevden istifa etmiş hükümet devrilmişti. Daha sonra İtalya'da Badoglio hükümet kurmuştu. Badoglio hükümeti ise Almanya'ya savaş ilan etmişti (Cumhuriyet, 15 Birinciteşrin 1943, s.3). İtalya'nın teslim olmasının ardından Almanya İkinci Ardenler Taarruzunu başlatmıştı. Ancak bu savaştan istediğini elde edecek güçte bir orduya sahip değildi. Hatta Alman ordusu geri çekilmek istemiş Hitler ise buna itiraz etmişti. Neticede Alman ordusunun savaşta yaşadığı kayıp çok fazla olmuştu (Hart, 2020, s.512).

Savaş süresince İtalya'nın Fransa'ya yönelik tutumu da Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde yer almıştır. Karikatürde bu durum Fransız askerlerinin İtalyan cephesinde savaşıması şeklinde çizilerek "Fransız askeri- İtalya cephesine geldik, dikkat edelim. -O halde arka tarafa bakalım. İtalyan usulü cepheden değil, arkadan vurmaktır!" (Karikatür, 13 Haziran 1940, sayı.233, s.8) sözleri ile iki Fransız askerinin diyaloguna yer verilerek anlatılmıştır. İtalya Fransa'nın aleyhinde savaşa katılmak doğrultusunda hareket etmiş bu olay iki ülkeyi siyasî açıdan olumsuz etkilemişti (Yeni Sabah, 6 Haziran 1940, s.1).

Mihver Devletlerin Yunanistan'dan beklentileri Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Buna göre İtalya'nın Yunanistan başkanı Metaksas ile olan siyasi ilişkisi çizilerek anlatılmıştır. Bu konu karikatürde "Metaksas-Sinyor, boş yere kollarını sıvama. Bizim eldiven senin eline geçmez." (Karikatür, 24 Teşrinievvel 1940, sayı.252, s.8) ifadeleriyle Yunanistan'ın eldivene benzetilmesi Sinyor'un ise bu eldivene elini geçirmesi şeklinde anlatılmıştır. Metaksas Mihver Devletlerin elçileri ile görüşmüş ve bu görüşme sonucunda elçiler bazı isteklerde bulunmuştu. Buna göre Almanya'nın Yunanistan'a olan borçlarının ortadan kaldırılmasını, Almanların Yunanistan'a girebilmeleri için vize, İngiliz halkına verilecek vizelerin kontrolünü ve mihver devletlerin uçaklarının Yunanistan üzerinden geçmesini istemişlerdir (Ulus, 18 Birinciteşrin 1940, s.1).

Karikatürist Ramiz Gökçe İtalya'nın Yunanistan karşısında dayanacak gücünün kalmadığı karikatür konusu haline getirilmiştir. Bu durum "Yunan- Ciğerimi istiyordun, lazım mı? İtalya- Hayır, bana artık yürek lazım." (Karikatür, 28 Teşrinisani 1940, sayı.257, s.1) ifadeleriyle bir Yunan askeri ile İtalya arasında geçen diyalog şeklinde anlatılmıştır. İtalyan ve Yunan kuvvetler arasında çetin mücadeleler yaşanmış Yunanların gerçekleştirdiği hücumlar sonucunda İtalyan direnişi etkisini kaybetmişti (Vatan, 23 İkinciteşrin 1940, s.1).

Savaş devam ederken İtalyan General Badoglio görevinden istifa etmişti. Onun istifası Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde mizah konusu olarak yer almıştır. Mevcut karikatürde bu konu "GİDER AYAK! EY GAZİLER YOL GÖRÜNDÜ GENE GARİP SERİME" (Karikatür, 5 Kanunuevvel 1940, sayı.258, s.1) sözlerine yer verilerek çizilmiştir. İtalya'nın Yunanistan ile şiddetli savaşları devam ediyordu. Bu ortamda Badoglio istifa etmişti. Oysaki Yunanistan'a girilmesi hususunda Badoglio çok hevesliydi. Esasen askerî vaziyet Yunanistan'a sefer düzenlenmesi açısından yetersizdi. Mussolini bu hususta Badoglio'yu sert bir şekilde eleştirmişti (Ciano, 2020, s.364-366).

1940 yılına gelindiğinde İtalya'nın uğradığı kayıp çok fazlaydı. Üst üste yenilgiler almıştı. Bu durum Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Karikatürde bu konu "MAKARNA ZİYAFETİ", "Bu kadar haşlama yememiştim, bakalım nasıl hazmedeceğim." (Karikatür, 19 Kanunuevvel 1940, sayı.260, s.7) ifadeleri ile İtalya'nın uğradığı yenilgileri makarna olarak yemesi şeklinde çizilmiştir. Alınan yenilgiler için kumandanlar birbirini suçlamış, aralarında anlaşmazlık çıkmıştır. Savaşta çok sayıda kumandan değiştirildi. Bu da yenilginin artmasına neden olmuştur (Yeni Sabah, 14 İlkkanun 1940, s.3). İngilizlerin yoğun saldırıları neticesinde İtalya ziyadesiyle yıpranmıştı. İngiltere, Mihver Devletlerine yönelik peş peşe saldırı düzenlemişti. Sonuç itibariyle İtalya savaşta çok büyük bir yük üstlenmişti (Cartier, 1976, s.195).

İtalya siyasi arenada yalnız kalmıştı. Tek başına çetin mücadeleler vermişti. Yunanistan ve Arnavutluk toprakları için yaptığı savaş İtalya'nın ne kadar zor bir durumda olduğunu göstermiştir. Bu savaş sonucunda Yunanistan çok sayıda İtalyanı esir almıştı. Alınan esirlerin bir kısmının ise subay olduğu bilinmektedir (İkdam, 12 İkincikanun 1941, s.5). Ramiz Gökçe tarafından İtalya'nın yalnız başına çetin mücadelelerin içinde yer alması karikatür haline getirilmiştir. Bu durum "Berber- Saçlarınızı İtalyan usulü kestim. Müşteri- Belli... Yalnız arkada kalmış." (Karikatür, 16 Kanunusani 1941, sayı.264, s.1) sözlerine yer verilerek bir diyalogla çizilerek anlatılmıştır.

İtalyan Siyasetini oluşturan bir diğer konu Afrika topraklarına yönelik izlenen politikaydı. İtalya için Afrika toprakları önemli bir yere sahipti ve bu topraklarda genişleme siyasetini benimsemiştir. Bu doğrultuda karikatür konusu haline gelmiştir. Mevcut karikatürde "HABEŞİSTAN AYAKLANDI", "İğreti ata binen tez iner." (Karikatür, 30

Kanunusani 1941, sayı.266, s.6) ifadeleri ile Habeşistan ata benzetilmiş İtalya ise bu ata binmiş bir şekilde çizilerek anlatılmıştır. Habeşistan toprakları İtalya'nın ele geçirmeye çalıştığı topraklardan biriydi. Aynı zamanda İngiltere'de bu topraklara hâkim olmak istemiştir. Habeşistan'da buradaki vatanperver grup vasıtasıyla düşmana büyük kayıplar verdirilmişti (Yeni Sabah, 25 İkincikanun 1941, s.5). Afrika Cephesinde İtalya istediği gibi bir başarı sağlayamamış, kaybı büyük olmuştu.

İngiltere ile İtalya arasında Akdeniz ve Afrika toprakları için büyük mücadeleler olmuştu. Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürde Trablus, Habeşistan, Arnavutluk, Eritre ve Akdeniz topraklarında İngiltere'nin hakimiyet kurması anlatılmış ve "Doktor- Bu kadarla geçmiş olsun. Hasta- Mersi doktorcuğum, eliniz çok çabukmuş!" (Karikatür, 3 Nisan 1941, sayı.275, s.3) ifadeleriyle İngiltere doktor, İtalya ise hasta olarak çizilmiş ve doktor ile hasta arasındaki diyaloga yer verilmiştir. İngiltere'nin Akdeniz hakimiyeti için İtalya ile yaptığı mücadeleler sonucunda İtalyan kuvvetleri hasara uğramıştı. Buna göre bir İtalyan zırhlısı ile iki İtalyan kruvazörü de hasar görmüştü (Bugün, 30 Mart 1941, s.1).

Ramiz Gökçe İtalya ve İngiltere'nin Afrika toprakları için mücadelesini karikatür haline getirmiştir. Bu durum "İtalya- Hey, dikkat et yahu! Yine nasırıma bastın. İngiliz- Sen de ayağını buralardan çek!" (Karikatür, 4 Birincikanun 1941, sayı.310, s.8) ifadeleriyle İtalya ve İngiliz arasındaki diyaloga yer verilerek anlatılmıştır. İngilizler Afrika Cephesindeki Bingazi sahiline gelmiş ve burada şiddetli bir savaş başlamıştı. Alman ve İtalyan orduları İngilizler tarafından işgal edilen bölgelere saldırılar düzenlemiş, fakat buna karşı İngiliz orduları karşı hücumda bulunmuş saldırıyı engellemiştir (Tan, 1 İlkkanun 1941, s.1).

Habeşistan'a bağlı Musavva bölgesi hem Mihver hem Müttefik kuvvetler tarafından ele geçirilmeye çalışılmıştır. Ancak İtalya Habeşistan topraklarından beklediği gibi bir sonuç elde edememiş ağır bir kayba uğramıştı. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürlerde de İtalya'nın Habeşistan'da uğradığı hezimet yer almıştır. Bu durum karikatürde "Habeşli- Merak etme sinyor, Habeşistana olan bağlılığımız baki kalacak." (Karikatür, 17 Nisan 1941, sayı.277, s.9) ifadeleri ile Habeşli ile Sinyor arasındaki diyaloga yer verilerek anlatılmıştır. Musavva bölgesini ele geçirmek için İngilizlerin ileri sürdüğü şartları İtalyanların kabul etmesi için süre verilmişti. Bu sürenin ardından ise muharebe başlamıştı. Muharebenin amacı ise Musavva limanını ele geçirmektir. İtalya ise buna karşı mücadele etmeye devam edeceğini bildirmiştir (Ulus, 11 Nisan 1941, s.1-3). İtalyanlar Habeşistan'da

130.000 esir vermiş ve 400 tank bırakmıştı. Bu yenilgi karşısında Almanya'da Kuzey Afrika savaşlarına katılmıştır. Diğer taraftan 200.000 kişilik İtalyan kuvveti de mevcuttu. Mevcut kuvvetler Sudan'ı ve İngiliz Somali'sini de ele geçirmek için faaliyette bulunmuştur. Ancak İngiliz kuvvetleri buna izin vermemiş karşı taarruza geçmişti. Böylece Doğu Afrika savaşları 1941 Mayıs ayında son buldu (Armaoğlu, 2018, s.282).

Akdeniz'deki İtalyan adaları da Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde konu olarak yer almıştı. Bilhassa Sardunya adasının İngiliz bombaları altında olması karikatür olarak çizilmiştir. Bu konu "(SARDONYA) ADASI İNGİLİZ BOMBALARI ALTINDA", "İtalya- Güvendiğim dallar da elimde kalmayacak." (Karikatür, 10 Haziran 1943, sayı.389, s.1) sözleriyle anlatılmıştır. Müttefik kuvvetler tarafından Pantellaria, Korsika, Sardunya ve Sicilya'ya havadan saldırılar düzenlenmişti. Bu da Sardunya adasının istilaya uğrayacağı ihtimalini oluşturmuştu (Ulus, 6 Haziran 1943, s.1).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatüre göre Müttefik Kuvvetler tarafından İtalya topraklarının sırayla işgal edilmesi anlatılmıştır. Mevcut karikatürde bu konu "SON ALIŞVERİŞLER MÜNASEBETİYLE", "İtalya- Alan kazanıyor, alan kazanıyor... Bugün var, yarın yok." (Karikatür, 17 Haziran 1943, sayı.390, s.3) sözlerine yer verilerek bir sepet içerisinde İtalya topraklarının satılması şeklinde çizilerek anlatılmıştır. Hava akınları artarak devam etmiş özellikle Sicilya ve Sardunya adalarına yönelik çok şiddetli hava akınları yapılmıştı. Bundan dolayı İtalya'nın güneyinde bulunan bütün şehirler tahliye edilmişti (Son Posta, 20 Haziran 1943, s.1). Pantellaria adası Müttefik kuvvetler tarafından işgal edilen bir başka bölgeydi. Bu ada Müttefik kuvvetlerin eline geçen ilk İtalyan toprağı olmuştu. Ada teslim olmuş buna bağlı olarak Müttefik kuvvetler Sicilya adasına da yakın olmuşlardı (Ulus, 12 Haziran 1943, s.1).

Müttefik Kuvvetlerin İtalya'ya hava saldırıları çok şiddetlenmişti. Yapılan hava saldırılarında Sardunya ve Sicilya adaları hedef noktayı oluşturmuştu (Cumhuriyet, 5 Temmuz 1943, s.1). Müttefik Kuvvetlerinin amacı İtalyan halkı ve Avrupa'yı Mihver Devletlerden kurtarmaktı. Bu hedefe ulaşmak için saldırılarını gittikçe artırarak savaşa devam edeceklerini açıklamışlardı (En Son Dakika, 20 Temmuz 1943, s.2). Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde Mussolini'nin kimsenin karşısına çıkacak halinin olmaması anlatılmıştır. Bu durum, "Zaman- Bil bakayım ben kimim? Mussolini- Kim olursan ol. Yalnız elini kaldırma, kimsenin karşısına çıkacak yüzüm yok." (Karikatür, 29 Temmuz 1943, sayı.396, s.3) ifadelerine yer verilerek zaman ile Mussolini arasındaki diyalog

şeklinde ele alınmıştır. Mussolini savaştan beklentisi doğrultusunda bir sonuç elde edememiş görevden istifa etmişti. Böylece İtalya’da hükûmet devrilmmişti (Jacobsen, 1989, s.62). İtalya’nın işgali resmen gerçekleşmişti (Hart, 2018, s.620). Mussolini’nin istifa ettikten sonra Almanya’ya kaçmak yönünde bir girişimi olmuştu. Fakat buna subaylar engel olmuştur (Cumhuriyet, 27 Temmuz 1943, s.1).

1-2-2- Askerî Durum

İtalya ordusu karikatürlerde hava kuvvetleri ve donanmanın savaş sürecinde faaliyetleri ve Müttefik Kuvvetler karşısındaki genel durumunu belirtecek şekilde yer almıştır. Ordu genel anlamda savaşta düşmana karşı taarruz konusunda yetersiz kalmıştı. Ramiz Gökçe’nin karikatüründe İtalyan karargâhının savaşta faaliyetleri çizilerek anlatılmıştır. Söz konusu faaliyetler karikatürde “İTALYAN KARARGAHINDA”, “-Kumandanım, bugün üç köy daha aldık. - Aferin hücumla mı? - Hayır, tayyareden fotoğrafla” (Karikatür, 21 Teşrinisani 1940, sayı.256, s.3) ifadeleriyle komutan ve asker arasındaki diyaloga yer verilerek anlatılmıştır. İtalya Yunanistan’a hava taarruzları gerçekleştirmiş, Yugoslavya’daki Manastır şehri de İtalyan uçakları tarafından bombalanmıştı (Ulus, 17 İkinciteşrin 1940, s.1).

İtalyan donanması İngiltere ile Akdeniz’de mücadele etmişti. Bu durum karikatürde bombardımana uğrayan İtalyan filosunun kaçması şeklinde çizilmiştir. Söz konusu karikatürde bu olay "FİLO KAÇARKEN", “İtalyan Amiralî- Oğlum, yiğitliğin on şartı vardır: Dokuzu kaçmak, biri görünmemek.” (Karikatür, 5 Kanunuevvel 1940, sayı.258, s.11) ifadeleriyle İtalyan amiralinin konuşmasına yer verilerek ele alınmıştır. İngiliz-İtalyan deniz kuvvetleri arasında büyük bir savaş yapılmıştı. Bu savaş sonucunda İtalyan filosu kaçmıştır. Ancak İngiltere kaçan filonun faaliyetlerine engel olmak için bazı tedbirler almıştı. Filo kendileri için daha güvenilir bir yer olan Napoli veya Spezia bölgesine gitmişti (Vatan, 29 İkinciteşrin 1940, s.1).

1-3- Japonya

1-3-1- Siyasî Durum

Japonya, 16.Yüzyılın ortalarına kadar neredeyse hiç bilinmeyen bir ülkeydi. Ancak sömürgeci düzenin yarattığı ortam Japonya’yı da etkilemiş ve Çin’e saldırmıştı. Japonya kısa bir sürede bir sömürge imparatorluğuna sahip olmuştu. Birinci Dünya Savaşı başladığında hem toprağını hem nüfusunu iki katına çıkarmıştı. Önceleri bir tarım ülkesiyken 1914 yılına gelindiğinde bununla birlikte endüstri ülkesi olmuştur (Ataöv, 1985, s.20).

Japonya Mançurya bölgesini ele geçirmişti. Böylece Asya’daki hedeflerinin ilk basamağı oluşmuştu. Bu işgale karşı büyük devletler tepkisizdi. Bundan dolayı Japonya daha

çok cesaretlenmişti. Dolayısıyla faaliyetlerinde saha serbest kalabilmek için milletlerarası iş birliğinden çekilmiştir.1934 yılında “Asya Asyalılarındır” diyerek Batılıların Çin ile olan her türlü bağlantılarının kesilmesini istiyordu. Çin’e bir nota vermiş iki devletin komünizme karşı mücadelede iş birliği yapma şartını ileri sürmüştür. Bu şekilde Japonya Çin’i kontrol altına almak istemiştir (Armaoğlu, 2018, s.207).

Japonya'nın ise, önce 1931'de Mançurya'yı işgal etmesi, sonra 1937'de Çin'e yeniden savaş açması, Avrupa'daki bunalıma bir de Uzakdoğu bunalımını kattı. Japon-Çin sorunu Milletler Cemiyeti'nde ele alındı. Ancak Japonya'ya karşı bir harekette bulunulamadı. Uzakdoğu'daki statükonun bozulması, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri'ni ilgilendiriyordu. Bu devlet, Japonya'nın girişimlerine karşıydı ve Çin'i destekliyordu. Diğer taraftan Sovyet Rusya'da Japonya'nın güçlenmesinden ve yayılmasından endişe duymuştu. Bu nedenlerle de Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği'nin baskısını duyuyordu.

Böylece Almanya, Fransa ile Sovyet Rusya'nın arasında kalırken; Japonya da Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Rusya'nın arasında kalmış bulunuyordu. Bu bakımdan Almanya ile Japonya, yani statükoya karşı olan devletler, ortak tehlike olarak gördükleri Sovyet Rusya'ya karşı birleştiler. Bunun sonucunda iki devlet arasında Berlin'de 25 Kasım 1936'da Anti Komintern Paktı yapıldı. Bu antlaşma ile Berlin-Tokyo Mihveri kurulmuştu. Daha sonra İtalya'nın da bu pakta katılmasıyla Berlin-Roma-Tokyo Mihveri kurulmuştur (Uçarol, 2006, s.537).

Japonya, Amerika'ya yönelik düzenlediği Pearl Harbor saldırısı ile İkinci Dünya Savaşına resmen katılmıştı. Bundan sonraki süreçte fethinin zirvesini yaşamıştı. Karikatürist Ramiz Gökçe bu durumu karikatür konusu haline getirerek çizmiştir. Karikatürde bu durum Japonya'nın hindi avlamak niyetinde olduğu belirtilerek Asya'da yayılmacı bir politika izlemeye çalıştığı anlatılmış ve “JAPONYA HİNDİ AVLAMAK NİYETİNDE”, “-Geh bili bili bili!” (Karikatür, 9 Nisan 1942, sayı.328, s.3) sözleriyle ifade edilmiştir.

Japonya Güneydoğu Asya'da çıkarma yapmıştı. Japon bombardıman uçakları İngiliz donanmasını bombalayarak batırmıştı. Bu olay İngiltere için büyük bir felaketti. Ardından Japonlar hem Malaya hem de Filipinler'i istila etmek için taarruza başlamışlardı. Malaya'da İngiliz savunmasının çökmüş olması Müttefik mağlubiyetleri arasında yer almıştır. İngilizler havada nicelik ve nitelik yönünden geri planda kalmıştı ve elli yedi tanka sahip olan Japon işgal gücüne karşı koyacak tankları hiç yoktu (Keegan, 2016, s.264-265).

Karikatürist Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde Japonya'nın Almanya ile kurduğu ittifak mizah yoluyla ele alınmış bir başka konu olarak yer almaktadır. Avrupa toprakları üzerinde Almanya hakimiyetini sürdürmeye çalışmıştı. Karikatürde Almanya usta Japonya ise çırak olarak çizilmiş "MİHVER CANBAZHANESİNDE", "Usta- Artık dayanamayıp bırakacağım galiba. Çırak- Aman sakın bırakayım deme, ikimiz birden eziliriz." (Karikatür, 27 İkincikanun 1944, sayı.422, s.3) ifadeleriyle usta ve çırak arasındaki diyaloga yer verilmiş, ustanın ağırlık olarak kaldırmaya çalıştığı Avrupa'yı taşıyamadığı anlatılmıştır. Almanya, 25 Kasım 1939'da Japonya ile bir "Antikomintern" diğer ifadeyle Üçüncü Enternasyonal'a karşı korunma anlaşması yapmış Japonya ile siyasî iş birliğini oluşturmuştu. Bu esnada Hitler Versay Antlaşmasını Avrupa'da geçersiz hale getirmişti. Polonya ile iki taraflı anlaşma yaparak Fransa'nın idare ettiği ve "Avrupa Kollektif Pakt" sistemini de parçalamıştı (Gerede, 1994, s.5).

2- Müttefik Devletler

Müttefik Devletler İngiltere, Rusya, Fransa ve ABD'den oluşmaktaydı. Karikatür Dergisinde bu devletlerin siyasî, askerî durumları birbirleri ile olan münasebetleri karikatür olarak çizilmiş olup mizah konusu haline getirilmiştir.

Almanya ekonomik açıdan İngiltere ve Fransa'yı geri planda bırakmıştı. Japonya'da Asya'da tehlikeli bir vaziyet almaya başlamıştı. İtalya'da bu iki devleti izlemiş neticede bu üç devlet dünyayı yeniden bölmek ve pazar sınırlarını tekrar çizmek istemişlerdir. Bu duruma Batı ülkeleri de karşılık vermiştir. Bir tarafta Alman-Japon-İtalyan diğer tarafta İngiliz-Fransız-Amerikan gruplaşması ortaya çıkmıştır. Bu iki grup sadece Avrupa'da değil Asya ve Afrika'da da karşı karşıya gelmiştir. İki devlet grubu Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi İkinci Dünya Savaşında da karşı karşıya gelmişlerdi (Ataöv, 1985, s.3-4).

2-1- İngiltere

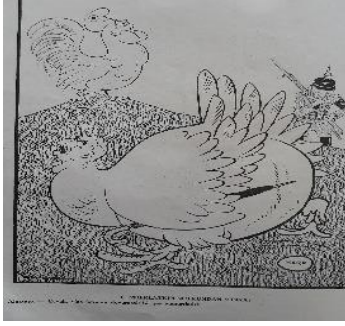
2-1-1- Siyasî Durum

İngiltere Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri arasında bulunmaktaydı. Ancak savaşın sonra var olan ekonomisini yeni düzene pek fazla uyduramamıştı. Bir taraftan İngiltere'ye bağlı devletlerden gelen siyasî anlamdaki istekler diğer taraftan yaşanan dünya ekonomik krizi İngiltere'nin güç kaybına uğramasına sebep olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'ye bağlı devletler büyük ölçüde bağımsız hale gelmişlerdi (Tekeli ve İlkin, 2014, s.127).

Chamberlain hükümeti yatıştırma ve tarafsızlık politikasını uyguluyordu. Ancak daha sonra bu politikayı değiştirmiştir. Avrupa'daki barışı güvence altına almak maksadıyla İngiltere'nin Polonya'yı Almanya'dan gelecek her türlü tehdide karşı savunmayı taahhüt etmişti. Ancak Hitler 1 Eylül'de Polonya sınırını geçmişti. İki gün sonra da İngiltere ve Fransa

savaşa girmişti. Bir başka Avrupa Savaşı başlamıştı ve bu savaş ikinci bir dünya savaşına dönüşmüştü (Hart, 2018, s.3).

İkinci Dünya Savaşı başlayınca İngiltere savaş karşısındaki tutumunun nasıl olacağını belirtmişti. İngiltere, kimseyi tehdit etmediğini ancak kendisinin de emniyet altında olmak istediğini belirtmiş, kendi güvenliği ve müttefiklerinin toprakları tehdit edilirse İngiltere savaşı göze alma konusunda tereddüt etmeyeceğini ve zafer elde edene kadar savaşacağını söylemişti (Akşam, 5 Mart 1939, s.2).

İngiltere ile Almanya arasında harp boyunca meydana gelen gelişmeler Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürlerde yer almıştır. Almanya'nın Polonya ve Çekoslovakya'ya yönelik gerçekleştirdiği istila hareketi ve aynı zamanda uğradığı zayıflık tepki çekmişti. İngiltere başkanı Chamberlain bu konu üzerine verdiği nutuk Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde yer almıştır. Karikatürde bu konu "ÇEMBERLAYNIN NUTKUNDAN SONRA: Almanya- Eyvah, yine karnımı doyuracak bir şey yumurtladı." (Karikatür, 19 Birinciteşrin 1939, sayı.199, s.10) sözleriyle Chamberlain'in harp yumurtlayan tavuk olarak Almanya'nın ise bunu karnını doyuracak bir yiyecek olarak görmesi şeklinde çizilerek mizah konusu haline getirilmesi dikkat çekmektedir. Chamberlain verdiği nutukta Alman hükûmetinin sözlerine inanmaya imkân olmadığını söylemiş, savaşı sona erdirmeye yönelik Almanya'dan fiilî olarak teminat istediklerini belirtmiştir (Yeni Sabah, 13 İlkteşrin 1939, s.1).

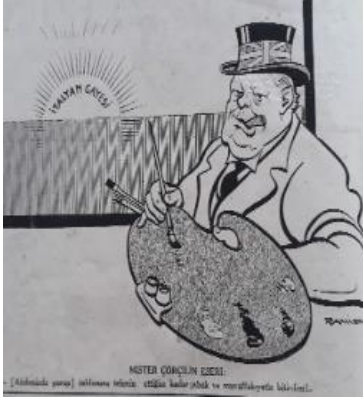

Chamberlain, İkinci Dünya Savaşında iktisadî harbe ve ablukaya ağırlık verileceğini ilan etmişti. Müttefikler, bitaraf olanlarla iktisadî anlaşmalar ve ticaret muahedeleri yapmaya, bitarafların muhtaç olmadıkları maddeleri satın almaya özellikle Almanya'yı en çok muhtaç olduğu maddelerden mahrum etmeye yönelik karar vermişlerdi (Tan, 3 Nisan 1940, s.1). Yaşanan bu gelişme Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde İngiltere ve İtalya arasında yapılan ticaret anlaşması şeklinde ifade edilmiştir. Mevcut karikatürde İtalya çizme şeklinde çizilmiş, ticaret anlaşması ise Chamberlain tarafından çizmeye bağlanan diz bağı nişanı olarak çizilerek anlatılmaya çalışılmış ve "DİZ BAĞI NİŞANI!" (Karikatür, 4 Nisan 1940, sayı.223, s.1) ifadelerine yer verilmiştir.

Ramiz Gökçe tarafından çizilen bir başka karikatürde ise İngilizlerin Almanlara karşı Norveç civarını mayın ile kapattıkları konusuna yer verilmiştir. Mevcut karikatürde bu konu Chamberlain'in bir Alman'ın boynuna mayınları kolye olarak takması şeklinde yer almış ve "İNGİLİZLER ISKAJARAK VE KATEGAT BOĞAZLARINI MAYIN İLE KAPATILAR", "Mister Çemberlayn- Az oldu ama, kusura bakma güzelim, inşallah ileride boğazına daha çok diziler takarım." (Karikatür,

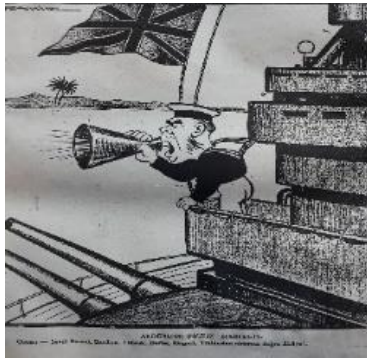
18 Nisan 1940, sayı.225, s.11) ifadeleri ile çizilerek anlatılmıştır. İngiliz donanması Oslo'ya girmiş İskajarak bölgesinde yapılan büyük deniz muharebesini kazanmıştı. Almanlar ağır kayıplar yaşamıştı (Cumhuriyet, 11 Nisan 1940, s.6).

Kanunuevvel 1940, sayı.261, s.4) sözleriyle anlatılmıştır. Akdeniz'de İngiliz İtalyan mücadelesi şiddetli bir şekilde devam etmiş, İtalyanlar İngiliz donanmasının bombardımanı altında kalmıştı. İngiliz donanmasının harekâtına bir İtalyan denizaltı gemisi engel olmaya çalışmıştı. Ancak buna İngilizler engel olmuştur (Son Posta, 17 Birincikanun 1940, s.7).

Almanlar Yakınşark bölgesine yönelmiş olsalardı bu durumun İngiltere için tehlikeli olabileceğini düşünmüşlerdir (Cumhuriyet, 7 Temmuz 1941, s.1).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen bir başka karikatürde ise Akdeniz'de İngilizlerin Derne, Tobruk, Bingazi ve Bardiya gibi toprakları işgal etmesi çizilerek anlatılmıştır. Mevcut karikatürde bu durum "AKDENİZDE İNGİLİZ HAREKETİ", "Çımacı- Seydi Barani, Bardiya, Tobruk, Derne, Bingazi, Trablustan aktarma doğru Sicilya!" (Karikatür, 30 Kanunusani 1941, sayı.266, s.3) ifadelerine yer verilerek anlatılmıştır. İngiliz askerleri Derne bölgesinde ilerlemiş, Tobruk'ta İtalyan askerleri İngilizler tarafından esir edilmişti. Ayrıca İtalyanlara ait uçakların bir kısmı düşürülmüş bir kısmı ise tahrip olmuştur (Ulus, 28 İkincikanun 1941, s.1). Bunun yanı sıra İngiltere'nin Sicilya topraklarını ele geçirmesi de karikatür haline getirilmiştir. Karikatürde Sicilya Churchill tarafından kolu kanadı kırılmış bir kuşa benzetilmiştir. Müttefik Kuvvetler Sicilya adasını işgal etmiş ve burada ilerlemeye devam etmiştir. İngilizlerle Amerikalıların

Sicilya'ya yapmış oldukları hareket daha önce görülmemiş derecede büyük bir askerî hareket olmuştur (İkdam, 13 Temmuz 1943, s.1).

Savaş sürecinde İngiltere, ABD ve Sovyet Rusya ile ortak bir amaç için hareket etmiştir. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu konu üzerinde durulmuştur. Söz konusu karikatürde bu durum Churchill'in yeni oyunlar hazırladığı, bu oyunları Sovyet Rusya ve ABD ile birlikte yerine getireceği şeklinde ifade edilmiş ve "M.ÇÖRÇİL YENİ OYUNLAR HAZIRLIYOR", "-Elimde bu kadar kuvvetli taşlar olduktan sonra eninde sonunda karşımdakini mat ederim!" (Karikatür, 29 İkincikanun 1942, sayı.318, s.1) sözlerine yer verilmiştir.

Churchill Amerikan uçaklarının İngiliz adalarının savunmasına ve Almanya'ya karşı yapılacak savaşlara katılacaklarını söylemiş ayrıca Rusya'ya her türlü malzeme yardımının yapıldığını ve bu sayede Almanların Kafkasya bölgesine varamadıklarını bildirmiştir (Tan, 28 Sonkanun 1942, s.4).

İngiltere'nin Almanya'ya yönelik gerçekleştirmeye çalıştığı istila girişimi Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiş konulardan biriydi. Karikatürde bu konu bir İngilizin dünya üzerinde istila adı verilen gemiyle Almanya'ya karşı harekete geçmiş bir şekilde çizilerek anlatılmış ve "İngiliz-Gemim geliyor denizleri yara yara seni yeneceğim başına vura vura!" (Karikatür, 25 Mayıs 1944, sayı.439, s.1) sözleriyle ifade edilmiştir. Müttefik kuvvetler Hitler hattına hücum etmiş,

Londra bu hattın yarıldığını bildirmiştir. Böylece Müttefikler yeni bir taarruza geçmişlerdi (Cumhuriyet, 22 Mayıs 1944, s.1).

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru birtakım konferanslar düzenlenmişti. Bu konu Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Karikatürde Churchill, bir kuşa benzetilmiş "Çörçil- Şikago, Kazablanka, Tahran, Kahire, Adana, Moskova, Paris... Hepsine uçtum...Sonunda buraya konmak için!" (Karikatür, 23 Sontesrin 1944, sayı.465, s.8) ifadelerine yer verilerek Churchill Kazablanka, Kahire, Tahran, Adana, Moskova, Chicago ve Paris gibi konferanslarının hepsine uçmuş ve en son dünyanın üzerine konmuş bir şekilde çizilmiştir. Müttefik Devletler zafere doğru ilerliyordu. ABD ve İngiltere

1943 yılı ocak ayında Kazablanka'da buluşmayı gerekli görmüşlerdir (Weisband, 2002, s.106). Churchill, Sicilya'nın işgali hususundaki İngiliz planlarının Amerikalılarca kabul edilmesi karşısında cesaretlenmiş bunun üzerine Türkiye'nin savaşa katılması yönündeki planlarını da gerçekleştirmek için Türk devlet adamlarını ziyaret etmişti. Bu doğrultuda Adana Konferansı toplanmıştı (Weisband, 2002, s.119). Daha sonra ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Çin

arasında Moskova konferansı düzenlenmişti. Bu konferansta Sovyetler Birliği, Almanya'ya karşı kesin zafer kazanana kadar savaşaacağı konusunda güvence vermişti. Bu konferans, savaş sonrası düzen için yapılan ilk toplantı olmuştu (Tuncer, 2012, s.131). 5-6 Kasım 1943 tarihlerinde İngiltere Dışişleri Bakanı Eden, Moskova Konferansında alınan kararların uygulanmasını sağlamak üzere Kahire'de Türk Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ile görüşmelerde bulunmuştur. Türkiye'nin savaşa girmesi için girişimlerde bulunmuştu. Ardından düzenlenen Tahran Konferansında da ilk gündem maddesi Türkiye'nin savaşa katılması konusuydu. Konferans Roosevelt, Churchill ile Stalin arasında yapılmıştı (Tuncer, 2012, s.134-136).

İngiltere ile Sovyet Rusya arasındaki dostluk Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürler arasında yer alan konulardan biriydi. Karikatürde bu durum Bolşevik Rusya ile Demokrat İngiltere'nin dost olması şeklinde çizilmiş ve "CAN CİĞER KUZU SARMASI: Bütün dedikodulara rağmen bağlılık devam ediyor.!" (Karikatür, 13 Eylül 1945, sayı.507, s.3) ifadeleriyle iki ülke arasındaki münasebetlere yer verilmiştir. İngiltere ve Sovyet Rusya arasında görüşmeler yapılmış ve birbirlerine yardım edeceklerine dair bir anlaşma imzalamışlardı. Bu anlaşma Almanya'ya karşı yapılan savaşta iki taraf arasında müşterek hareket etmeye yönelikti (Tan, 14 Temmuz 1941, s.1). Ramiz Gökçe tarafından çizilen bir başka karikatürde İngiltere ile Rusya arasında imzalanan anlaşma ve bu anlaşmaya ABD'nin sağladığı destek anlatılmaya çalışılmıştır. İngiltere ve Rusya arasında yeni bir antlaşma imzalanmıştı. Bu antlaşma bir askerî ittifaktı. Rusya, İngiltere ile antlaşmayı imzaladıktan sonra ABD tarafından Washington'a davet edilmiş, burada iki taraf arasında görüşmeler yapılmıştı (Cumhuriyet, 12 Haziran 1942, s.3).

2-1-2- ABD ile İlişkiler

İngiltere ile ABD arasındaki ilişkiler Ramiz Gökçe tarafından karikatür halinde çizilerek anlatılmıştır. Karikatürlerde İngiltere ve ABD'nin ikinci cephe açma planı çizilerek anlatılmıştır. Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürde, İkinci Cephe'den Amerika ile İngiltere arasında oynanan oyun olarak bahsedilmiştir. Bu konu karikatürde "İKİNCİ CEPHE OYUNU", "-Açıl cephem açıl- Açılmaz- Anahtarı nerede- Suyu düştü- Su nerede- Mihver içti- Mihver nerede- Şarka gitti- Şark nerede- Yandı kül oldu- Külü nerede- Savruldu- Vay benim köse sakalım... Vay benim köse sakalım!" (Karikatür, 23 Temmuz 1942, sayı.343, s.1) ifadeleriyle Amerika ve İngiltere arasındaki konuşmalara yer verilerek çizilmiştir. Savaş sırasında düzenlenen konferanslarda Churchill ve Roosevelt Balkanlarda İkinci Cephe'nin açılması için birtakım hazırlıklarda bulunmuştu (Aydemir, 1967, s.257). Sovyet Rusya, Fransa'da derhal ikinci bir cephenin açılması hususunda acil taleplerde

bulunmuş, açılmadığı takdirde doğu ve orta Avrupa'da müstakil bir siyaset takip edeceğini ileri sürmüştü (Cumhuriyet, 24 Ağustos 1943, s.3).

İkinci Cephe hususunda yine Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürlerde 1944 yılında İkinci Cephe'nin resmen açıldığından bahsedilmiştir. Karikatürlerde, İkinci Cephe futbol oyununa benzetilerek "AVRUPA KALESİ ÖNÜNDE PENALTI ÇEKİLİYOR", "Kaleci- Bu sefer sıkı vuracak galiba!" (Karikatür, 11 Mayıs 1944, sayı.437, s.1) ifadelerine yer verilerek çizilmiş ve Müttefiklerin İkinci Cepheye tümen tümen asker indirmesi şeklinde çizilerek anlatılmıştır. İkinci Cephe resmen açılmıştı. Almanya'ya batı, doğu ve İtalya'dan taarruz edilecekti. Almanya ise, düşmanın istilayı hazırlamak için harcadığı zamanda kendilerinin de gerekli tedbirleri aldıklarını belirtmiştir (Cumhuriyet, 5 Mayıs 1944, s.3).

İngiltere ve ABD'nin Afrika toprakları hususundaki amacı Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Karikatürde bu konu Mihver Devletlerin Afrika'da ipin ucunu kaçırmaması, İngiltere ve ABD'nin ise mevcut vaziyeti çorap sökücü olarak görmesi şeklinde çizilmiş ve "MİHVER AFRİKA'DA İPİN UCUNU KAÇIRDIKTAN SONRA", "Çorap sökücü" (Karikatür, 13 Mayıs 1943, sayı.385, s.3) ifadeleriyle açıklanmıştır. Müttefik Kuvvetler Tunus'ta ilerleyişe geçmiş, Mihver kuvvetler direnişini kaybetmiş ayrıca esir düşmüştür (İkdam, 9 Mayıs 1943, s.1).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen başka bir karikatürde Japonya'nın doğudan başlayan istilası karşısında İngiltere ve ABD'nin sergilediği tutum yer almıştır. Bu olay karikatürde "Mister Çörçil- Doğudan başlayan Japon istilası nereye varacak? Mister Ruzvelt- Batıya!" (Karikatür, 26 Mart 1942, sayı.326, s.4) sözleriyle Churchill ve Roosevelt arasındaki konuşmalara yer verilerek anlatılmıştır. Japonlar Yeni Gine ve Birmanya'ya harekât düzenleyerek doğu istikametine ve petrol kuyularına doğru ilerlemiş ayrıca bu bölgelere asker çıkarmışlardır (Akşam, 20 Mart 1942, s.1).

2-2- ABD

2-2-1- Siyasî Durum

İkinci Dünya Savaşı öncesinde Amerika Birleşik Devletleri kendi içine kapalı bir politika benimsemişti. ABD, Birinci Dünya Savaşı'ndan güçlenerek çıkmıştı. Dünyanın en büyük sanayi ve ekonomik gücü olmuştu. Dünya siyasetinde çok önemli rollere sahip olabilecek bir potansiyeli mevcuttu. Fakat barış anlaşmalarının imzalanmasından sonraki

süreçte ABD, dış siyasette bir kez daha Monroe Doktrinini uygulamış ve içine kapanmıştı (Tekeli ve İlkin, 2014, s.134).

İkinci Dünya Savaşı başladığında Amerika savaş dışı kalmaya yönelik bir politika benimsemişti. Amerika Birleşik Devletleri bağımsızlığını kazandıktan sonra Avrupa'dan uzak bir politikayı benimsemişti. Avrupa ile ticaretini devam ettirmiş ancak Avrupa politikasının, oyunlarının içine aktif bir şekilde girmemiş, karışmamıştır. Amerika'nın ilk Cumhurbaşkanı George Washington'dan itibaren Amerikan yöneticileri, Amerika'yı Avrupa politikasından uzak tutmaya dikkat etmişler ve önem vermişlerdi. Bu politikaya Amerika'nın inifrat politikası adı verilmiştir (Armaoğlu, 2018, s.61).

Amerika Birleşik Devletleri İkinci Dünya Savaşında Müttefik Devletlere yardımda bulunmuştur. Özellikle İngiltere'ye ekonomik bakımdan destek olmuş, savaş araç gereçleri hususunda yardım etmiştir. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde Amerika'nın söz konusu yardımları ele alınmıştır. Mevcut karikatürde bu husus bir İngiliz'in Amerika'yı paranın aktığı kaynak olarak görmesi olarak belirtilmiş ve "İngiliz- Elimde böyle su varken önüme çıkan ıslatırım." (Karikatür, 19 Kanunuevvel 1940, sayı.260, s.1) ifadelerine yer verilerek çizilmiştir. Amerika, İngiltere'ye ödünç olarak bol malzeme vereceğini açıklamış hatta Roosevelt, malzeme sevkiyatının nehir gibi akacağını dile getirmişti. Bu şekilde İngiltere'ye her türlü yardımı sağlayacağını belirtmiştir (Tan, 19 İlkkanun 1940, s.1).

Ramiz Gökçe tarafından çizilen bir diğer karikatürde yer alan konu ise, Amerika'nın totaliter anlayışa sahip Mihver Devletlere karşı demokrat Müttefik Devletlere yardımı olmuştur. Bu durum karikatürde "TEPEDEN İNME!" (Karikatür, 13 Mart 1941, sayı.272, s.7) sözlerine yer verilerek ifade edilmiştir. Amerika'da İngiltere'ye yardım kanun projesi kabul edilmiş, bu kanuna göre İngiltere'ye her türlü malzeme temini sağlanmıştır (Ulus, 10 Mart 1941, s.1).

Amerika'nın 1941'de resmen savaşa girmesi Ramiz Gökçe tarafından çizilmiş ve karikatür konusu haline getirilmiştir. Bu konu karikatürlerde bir İngiliz'in Amerika bataryası önünde bulunması ve bataryanın ateş alarak ABD'nin savaşa girebileceği şeklinde çizilmiş ve "AMERİKA BATARYASI ÖNÜNDE", "İngiliz- Bu sefer kurusıkı değil, sahiden ateş alacak galiba!" (Karikatür, 19 Haziran 1941, sayı.286, s.8) ifadelerine yer verilerek anlatılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Avrupa'da başlayan savaş karşısında tarafsız

kalmayı tercih etmişti. Ancak İngiltere 1940 yılında Mihver Devletlerine karşı kendilerini desteklemesini ve ekonomik yardımda bulunmasını istemişti. Amerika bu isteği olumlu karşılayarak Müttefiklere askerî yardım yapmaya başladı. Japonya 7 Aralık 1941’de Pearl Harbour’da bulunan Amerikan üslerini ani bir baskınla bombardıman etmiş, Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere’ye resmen savaş ilan etmiştir. Böylece Amerika savaşa dahil olmuştur (Uçarol, 2006, s.607).

Amerika’nın dünya devleti olma yolundaki adımları, bu yolda izlediği siyaset Ramiz Gökçe’nin karikatürlerinde yer almıştır. Söz konusu durum karikatürlerde Almanya ve Rusya’nın Avrupa için savaşırken Amerika’nın dünyayı kucaklayıp götürmeye çalışması ve “ONLAR BENLİK KAVGASI EDEDURSUNLAR”, “Almanya- Avrupa benimdir! Rusya- Hayır benimdir!” (Karikatür, 25 Mart 1943, sayı.378, s.3) sözlerine yer verilmesi ile anlatılmıştır. Amerika’nın dünya devleti olma rüyasını görmesi şeklinde çizilerek anlatılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sürecinde Amerika, Müttefik Devletlerle

ortak bir şekilde hareket etmişti. 1943 senesine gelindiğinde Müttefik kuvvetler Mihver kuvvetlere karşı toplu olarak taarruzda bulunmuş, doğu taraftan İngiliz kuvvetleri harekete geçmiş batı taraftan ise Amerikan kuvvetleri ilerleyişe geçmişti. Ayrıca Amerikan kuvvetleri İtalyanların bir kısmını esir etmişti. Bu şekilde İngiltere Amerikan kuvvetleri ile birleşmeye yönelik faaliyetini gerçekleştirmek istemiştir (En Son Dakika, 22 Mart 1943, s.1).

Balkan topraklarında Amerika’nın benimsemiş olduğu politika Ramiz Gökçe’nin karikatürlerinde yer almıştır. Karikatürlerde bu olay Balkanların muradını gerçekleştirmesi için Amerika’dan beklentisinin olması şeklinde çizilerek anlatılmış ve “Balkan: Dediler ki sana emel bağlayan önünde diz çöküp bir dem ağlayan bermurad olurmuş ben de bir zaman ağlayıp murada ermeğe geldim.” (Karikatür, 6 Eylül 1945, sayı.506, s.1) sözlerine yer verilmiştir. 1945 yılına gelindiğinde Amerika Dış İşleri Bakanı Londra’da dışişleri bakanları

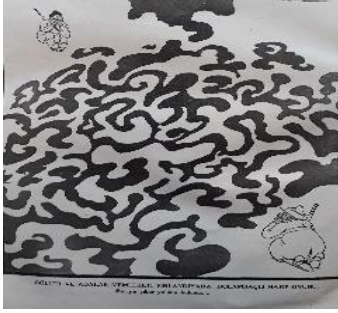
konferansına katılmış burada İtalya, Bulgaristan, Romanya ve Macaristan’la yapılacak antlaşmaların tasarılarını hazırlamış, Balkanlarda batıdaki demokrat düzene doğru yeni adımların atılması için alınacak tedbirleri belirlemişlerdir (İkdam, 5 Eylül 1945, s.1).

2-3- Rusya

2-3-1- Siyasî Durum

Rusya, Birinci Dünya Savaşından Polonya, Finlandiya ve Baltık devletlerini kaybederek çıkmıştı. Savaş, genel anlamda büyük tahribata yol açmıştı. Bunun beraberinde Bolşevik Devrimi ve iç savaş, 1921 yılına kadar büyük bir toplumsal kargaşanın yaşanmasına

neden olmuştu. Rusya'da, Bolşeviklerin yönetimi ele geçirmesi ve Lenin'in iktidara gelmesi sonucunda savaş öncesi düzeye ulaşıldı (Tekeli ve İlkin, 2014, s.132).

Baltık Devletlerinin Sovyet Rusya için büyük bir önemi vardı. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı süresince bu toprakları ele geçirmeye çalışmıştır. Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürlerde bu konuya yer verilmiş Sovyet Rusya ile Finlandiya arasındaki münasebetler karikatür olarak çizilmiştir. Karikatürde anlatıldığına göre Sovyet Rusya'nın Finlandiya'ya saldırısı dolambaçlı harp oyunu şeklinde ifade edilmiş ve "GÖLLER VE ADALAR MEMLEKETİ FİNLANDİYA'DA DOLAMBAÇLI HARP OYUNU", "Bu işin çıkar yolunu bulunuz." (Karikatür, 25 İkincikanun 1940, sayı.213, s.3) sözleri ile ifade edilmiştir. 1939 yılında Finlandiya ve Sovyet Rusya arasındaki harp neticesinde Sovyet uçaklarından bir kısmı zarara uğramıştı. Finler ıssız ormanlarda Ruslara karşı başarılı bir şekilde direnmiş, yarım milyon insan ülke savunmasında yer almıştır (Yeni Asır, 19 İkkanun 1939, s.1).

Sovyet Rusya'nın İkinci Dünya Savaşında içinde bulunduğu siyasi vaziyet Ramiz Gökçe tarafından karikatür olarak çizilmiştir. Çizilen karikatürde Romanya, Almanya, Macar ve Fin bıçak olarak çizilmiş Sovyet Rusya ise bu bıçaklarla oynarken çizilerek resmedilmiş ve "SİYASİ KAZASKA", "Sovyet Rusya-Tehlikeli amma, bıçakla oynamaya alışkınım." (Karikatür, 3 Temmuz 1941, sayı.288, s.1) sözleri ile anlatılmıştır. 1941 senesinde Fin-Alman orduları Finlandiya körfezine kadar uzanan bütün cephe boyunca taarruza geçmişlerdi. Fin-Alman ordularının yaptıkları bütün hücumlar Ruslar tarafından püskürtülmüş ve pek çok zayıt verdirilmiştir. Aynı zamanda Macaristan ve Romanya'da hududu geçmiş Rusya'ya karşı harekâta bulunmuşlardır (Son Posta, 30 Haziran 1941, s.1).

Sovyet Rusya'nın savaş sürecinde Macaristan ile olan ilişkileri Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Karikatürde Rusların Macar topraklarını elde etmek istemesi anlatılmış ve "YENİ MACAR RASPODİSİ", "Macar- Harp, harp, harp Rus- Bu şarkı ile sen de güle oynaya yerini bulacaksın." (Karikatür, 7 Eylül 1944, sayı.454, s.3) ifadelerine yer verilerek çizilmiştir. Çekoslovakya ile Almanya arasında yapılan şiddetli savaşlar esnasında Müttefikler Budapeşte ile bazı Macar şehirlerini bombalamıştı (İkdam, 6 Eylül 1944, s.1). 1945 senesinde Macar hükümetini temsil eden bir mütareke heyeti Moskova'ya gelmiş, Sovyetler Birliği ile Macaristan arasında mütareke yapılmıştı (Ulus, 3 Ocak 1945, s.1).

İran petrollerinin Ruslar tarafından ele geçirilmek istenmesi Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde bulunan önemli konulardan biriydi. Bu konu "RUSLAR İRAN PETROLLERİNİ ELLERİNE GEÇİRMEK İSTİYORLAR", "Rus- İsfahan'da bir kuyu var, içinde tatlı suyu var. İran- Bu dokunaklı şarkıyı bana değil, şu gelenlere oku daha iyi" (Karikatür, 13 Aralık 1945, sayı.520, s.6) sözleriyle Rus ve İran arasındaki konuşmalara yer verilmek suretiyle çizilerek açıklanmıştır. İngiliz ve Rus askerî birlikleri İran'a karşı birleşmiş ve birtakım şartlar öne sürmüşlerdi. Bu şartlardan biri İran petrolü ile ilgiliydi. Buna göre İngiliz-İran petrol sahalarında petrol temini sekteye uğratılmayacak, İngiltere İran hükûmetine temettü hissesi vermeye devam edecek ve iktisadî vaziyetinin düzelmesi için de yardımda bulunacaktı. Böylece İngiltere ve Amerika tarafından Rusya'ya yapılacak yardım için yol açılacaktı (Tan, 2 Eylül 1941, s.1).

Savaşın sonlarına doğru üstünlük Müttefik Devletlere geçmiş, bunun üzerine Ruslar zafer beklentisi içerisinde girmiştir. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu durum zaferi bekleyen bir Rus askeri şeklinde ifade edilmiş ve "TEKKEYİ BEKLEYEN ÇORBAYI İÇER", "Rus- Almanın ağzı yandı, ben ihtiyatlı olayım." (Karikatür, 13 Nisan 1944, sayı.433, s.3) sözleriyle açıklanmıştır. Ruslar ilerleyişe geçerek pek çok toprak elde etmişti. Odesa bölgesini ele geçirdikten sonra Romanya'ya ilerlemiş daha sonra Kırım'a taarruz düzenlemişti (Son Posta, 11 Nisan 1944, s.1).

Ramiz Gökçe tarafından çizilmiş bir başka karikatürde ise Stalin'in Nazizm ile Faşizme cenaze marşı çaldırması şeklinde anlatılması Sovyet Rusya'nın sağladığı üstünlüğü göstermiş ve "Mareşal Stalin, Nazizmle Faşizme cenaze marşı çaldırıyor." (Karikatür, 31 Ağustos 1944, sayı.453, s.1) sözlerine yer verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sona ererken Sovyet Rusya Alman şehirlerini sırayla ele geçirmiştir. Sovyet orduları Alman ordusunun mukavemetini kırmış ve imha etmişti. Daha sonra Berlin üzerine yürümüşlerdir (Cumhuriyet, 31 Ocak 1945, s.3).

2-4- Fransa

2-4-1- Siyasî Durum

Fransa'nın İkinci Dünya Savaşındaki siyasî vaziyeti Ramiz Gökçe tarafından karikatür olarak çizilmiştir. Mevcut karikatürde Fransa'daki iç çatışma konusu yer almış ve "SAVAŞAN FRANSA" (Karikatür, 24 Haziran 1943, sayı.391, s.1) ifadesi ile açıklanmıştır. Fransız General Giraud ile General De Gaulle arasında Cezayir'de birtakım anlaşmazlıklar yaşanmıştı. Anlaşmazlığın sebebi ise iki generalin başkumandan olmak istemesiydi. Daha sonra iki taraf arasında anlaşma sağlanmış ve iki general de başkumandan olmuştur (En Son Dakika, 23 Haziran 1943, s.1).

Fransa'nın Afrika topraklarına yönelik siyaseti Ramiz Gökçe tarafından karikatür haline getirilmiştir. Ramiz Gökçe'nin karikatüründe bu konu Fransız donanmasının Afrika yolunda olması şeklinde çizilmiş ve "FRANSIZ DONANMASI AFRİKA YOLUNDA", "Fransız bahriyelisi- Yaya kaldım, Mihver ağası!" (Karikatür, 2 Kanunusani 1941, sayı.262, s.8) sözlerine yer verilerek bir Fransız bahriyelisinin konuşması ile açıklanmıştır. Vichy hükûmeti Almanların ve İtalyanların baskısı altında bunalmış bir vaziyetteydi. Almanlar Fransa'dan donanmasını ve üslerini istemişlerdi. İtalya ise Fransız nakliye gemileri ile Afrika'ya İtalyan askerlerinin nakli konusunda ısrar etmiştir (Tan, 2 Sonkanun 1941, s.3). Bunun yanı sıra Fransa'nın Lübnan'ın hürriyetini olumsuz yönde etkileyen birtakım faaliyetlerde bulunmuştu. Bu nedenle Amerika Lübnan hakkında Fransa'ya şiddetli bir protesto telgrafi göndermişti (Cumhuriyet, 17 İkinciteşrin 1943, s.4).

Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde bulunan bir diğer konu ise Fransa'nın Suriye'ye yönelik politikasıydı. Söz konusu karikatürde Suriye üstünde İngilizlerle Fransızların mütareke yapması çizilerek anlatılmıştır. Bu durum "SURIYE ÜSTÜNDE İNGİLİZLERLE FRANSIZLAR MÜTAREKE YAPTIKLAR", "Suriye- Yahu, birbirinize çok yaklaşmayın, aranızda ben kayboluyorum." (Karikatür, 17 Temmuz 1941, sayı.290, s.8) ifadeleriyle Suriye'nin İngilizlerle Fransızların arasında kalması şeklinde açıklanmıştır. Müttefik Devletler Suriye'ye saldırıp süratle ilerlemiş, şiddetli hava harbi başlamıştı. İngiliz ve Fransız kuvvetleri Şam kapılarına dayanmıştı (İkdam, 11 Haziran 1941, s.1). 1941 yılında İngiltere ile Fransa arasında Suriye mütarekesi imzalanmıştı. Bu mütareke ile Suriye'deki harp sahnesi ortadan kalkmıştı. Böylece Müttefiklerin Orta Şark'taki harp vasıtaları büyük oranda artmıştır (Yeni Sabah, 15 Temmuz

1941, s.1). 1945 yılına gelindiğinde Fransa Suriye’deki idareyi ele geçirmesine rağmen bölgenin idaresini yerli unsurlara bırakmışlardır. Bunun nedeni ise, Suriye’de ortaya çıkan karışıklıktı. Fransızların “ateşkes” emrine rağmen bu kurala uyulmamıştır. Suriyeliler bağımsızlıklarını müdafaa etmişlerdi. Suriye’de Fransızlar parlamentoyu top ateşi ile ele geçirmeye çalışmış bu durum Suriye’nin bağımsızlığını olumsuz yönde etkilemiştir (Cumhuriyet, 2 Haziran 1945, s.1).

3- Türkiye

Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı sürecindeki mevcut siyasî ve ekonomik durumu Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürler vasıtasıyla anlatılmıştır. Savaş boyunca Türkiye ekonomik açıdan oldukça olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Bilhassa Türkiye’nin bu süreçte yaşadığı ekonomik buhranlar karikatürlerde en fazla üzerinde durulan konular olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatından sonra İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçilmişti. Dr. Refik Saydam ise Başbakan olarak iktidarda yerini almıştı. İnönü döneminde yaşanan en önemli olay İkinci Dünya Savaşı idi. 1939 yılında patlak veren savaş neticesinde Türkiye’nin o tarihe kadar güttüğü tarafsız dış siyasetinde büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Sovyetlerin Boğazların statüsünü kendi çıkarlarına uygun bir şekilde değiştirmek istemeleri ve Mihver Devletlerin Akdeniz’deki emelleri, Türkiye’yi İngiltere ve Fransa ile ilişkilerini güçlendirmeye sevk etmiştir. Bu maksatla 1939 yılında imzalanan üçlü yardım antlaşmasıyla Türkiye Batı Blok’una girmiş, fakat Almanya ile olan dostluğunu da devam ettirmiştir. İkinci Dünya Savaşı süresince Batılı Müttefiklerden ve Sovyetlerden gelen baskılara ve İnönü’nün Roosevelt ve Churchill ile yaptığı görüşmelere rağmen Türkiye fiilen savaşa girmemiştir. Ancak 1944’te Almanya ve Japonya ile diplomatik ilişkilerini kesmek zorunda kalmış, 1945’te onlara karşı şeklen savaş ilan etmiştir (Karpat, 2012, s.163-164).

3-1- Siyasî Durum

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı başladığında tarafsızlığını ve bağımsızlığını korumuştur. Ramiz Gökçe’nin karikatürlerinde Türkiye’nin izlediği tarafsız politika çizilerek anlatılmıştır. Söz konusu karikatürde bu konu Türkiye’yi savaşa dahil etmek isteyenlere karşı Türkiye’nin benimsediği bitaraflık şeklinde ele alınmış ve “TÜRKİYE BİTARAF”, “Rejisör-Sahneye buyurmayacak mısınız? Türk- Hayır, seyirci kalmayı tercih ederim.” (Karikatür, 26 Haziran 1941, sayı.287, s.3) ifadelerine yer verilmiş, harp sahnesine Türkiye davet edilmiş

Türkiye ise seyirci kalıp bitaraf olduğunu belirtmiştir. İkinci Dünya Savaşı başladığında İtalya, Fransa ve İngiltere’ye savaş ilan edince Türkiye’nin savaşa girmesi gündeme gelmişti. Fakat Türkiye savaşa girerse Sovyet Rusya’yı karşısına almış olacağını ileri sürerek tarafsız olduğunu ilân etmişti. İnönü neredeyse savaşın sonuna kadar bu tutumunu sürdürmüştü (Akşin, 2007, s.234).

korumuş ve bunun için gerekli önlemleri almıştır (Tuncer, 2012, s.46).

büyük bir kısmını Trakya bölgesine sevk etmişti (Akşam, 22 Kanunusani 1941, s.7).

işlerine hız vermelerini emretmişti (Tan, 3 Haziran 1941, s.2).

Savaşta Türkiye'deki bağımsızlık, birlik, refah, kuvvet, disiplin, bolluk ve emniyet gibi kavramlar ağaçtaki meyvelere benzetilerek Ramiz Gökçe tarafından çizilmiştir. Mevcut kavramlar Türkiye'nin güçlü olduğunu göstermektedir. Bu durum karikatürde "Dünya- Bu sene hiçbir yerde bu kadar sağlam meyve yetişmedi." (Karikatür, 15 Mayıs 1941, sayı.281, s.3) ifadelerine yer verilerek açıklanmıştır. Bu şekilde Türkiye'nin savaştan uzak kalmaya çalıştığı belirtilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'yi savaştan korumak amacı doğrultusunda çaba harcanmış ve bunda da başarı kazanılmıştır. Mevcut şartlarda Türkiye, toprak bütünlüğünü

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşına karşı almış olduğu tedbir Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde bulunan konular arasındaydı. Mevcut karikatürlerde bu konu iki Türk askerinin tetikte beklemesi şeklinde çizilerek anlatılmış "-Tetikteyiz. - Yalnız kendimiz değil, ellerimiz de tetikte." (Karikatür, 30 Kanunusani 1941, sayı.266, s.8) ifadelerine yer verilmiştir. Almanya, Romanya, Yugoslavya ve Macaristan bölgelerine askerî kuvvet yığarak Trakya bölgesi için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bunun karşılığında Türkiye gerekli bütün tedbirleri almış, bütün ihtimalleri göz önünde bulundurarak ordusunun

Savaşa karşı alınan tedbirlerden bir diğeri ise sığınakların yapılmasıydı. Ramiz Gökçe'nin çizmiş olduğu karikatürde savaştan korunmak amacıyla yapılan sığınaklara yer verilmiştir. Bu konu "SİĞINAKLAR TEFTİŞ EDİLİYOR", "Salamon- Bay memur efendi, beton sığınak yerine şu bizim çelik sığınağı kullansam olmaz mı?" (Karikatür, 13 Haziran 1940, sayı.233, s.4) sözleriyle memurun sığınağı teftiş etmesi şeklinde ifade edilmiştir. Pasif korunma kanunu kapsamında konforlu sığınak yaptırılmasına karar verilmişti. Dahiliye Vekâleti, bütün idare, amir ve memurlarının siper ve sığınak

Türkiye'nin Balkanlarda İngiltere ile ortak hareket etme yönündeki teşebbüsünün Almanya tarafından ayrılmak istenmesi Ramiz Gökçe tarafından karikatür konusu haline getirilmiştir. Bu konu karikatürde "ALMANYA, BALKANLARDAKİ SEFİRLERİNE TÜRKİYE İLE İNGİLTEREYİ AYIRMAK VAZİFESİNİ VERDİ", "Almanya-Haydi aslanlar, göreyim sizi, şunları birbirinden ayırın!" (Karikatür, 1 Şubat 1940, sayı.214, s.3) sözleriyle Almanya'nın Türkiye ile İngiltere'yi birbirinden ayırma çabası anlatılmıştır. Balkan Antantı konseyi Belgrad'ta toplanmıştı. Bu nedenle Hitler bazı hedeflere ulaşmak istiyordu. Bu hedeflerden birisi Türkiye'yi İngiliz dostluğundan vazgeçirmektir. Böylece iki ülkeyi birbirinden ayırmış olacaktır (Cumhuriyet, 29 İkincikanun 1940, s.5).

3-2- Ekonomik Durum

İkinci Dünya Savaşında ekonomik alanda ortaya çıkan uygulamalardan biri Millî Koruma Kanunu idi. Karikatürist Ramiz Gökçe'nin çizmiş olduğu karikatürlerde Milli Koruma Kanunu'na yer verilmiştir. Bu konu karikatürde "Başvekil-Halkın selâmeti namına, başından kesiyorum.!" (Karikatür, 9 Kanunusani 1941, sayı.263, s.3) ifadeleriyle başvekil Refik Saydam'ın Milli Koruma Kanunu ile ihtikârı ortadan kaldırmaya çalışması şeklinde anlatılmıştır. Bu kanun hayat pahalılığı ile mücadele etmek amacıyla ortaya çıkmıştı. Başvekil savaşa başladıktan kısa bir süre sonra 7 Eylül 1939'da bir tebliğ yayınladı. Bu tebliğde; ülkede her türlü gıda maddelerinin ihtiyacı karşılayacak kadar bol ve iyi olduğu, gıda maddelerinin neredeyse tamamının ihraç edilmediği ve fiyatların yükselmesi için bir neden olmadığı belirtilmiştir (Tekeli ve İlkin, 2014, s.93).

Varlık Vergisi uygulaması ekonomi alanında meydana gelen bir diğer gelişme olmuştur. Karikatürist Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde varlık vergisine yer verilmiştir. Karikatürde hayat pahalılığını yüklenmiş yoksul bir adamla varlık vergisini yüklenmiş zengin bir adama yer verilmesi şeklinde çizilerek bu konuya yer verilmiş ve "Zengin-Şikâyet etme, bak, ben de yüklendim!" (Karikatür, 19 İkinciteşrin 1942, sayı.360, s.3) ifadeleriyle anlatılmıştır. 1942 yılında mecliste varlık vergisi kanunu kabul edilmişti. Bu kanuna göre tüccar ve emlak sahibi olanlarla büyük çiftçilerden vergi alınmıştı (İkdâm, 12 İkinciteşrin 1942, s.1).

Bu dönemde ortaya çıkan bir diğer kavram Toprak Mahsulleri Ofisi olmuştur. Bu kurum, köylülerden aldığı mahsullerle halkın iâşesini sağlamıştır. Ramiz Gökçe'nin çizmiş olduğu karikatürde kurumun faaliyeti anlatılmıştır. Söz konusu karikatürde belediyenin İstanbul'un iâşesini yük olarak taşıması toprak ofisinin ise bu yüke arkadan destek vermesi şeklinde mevcut vaziyet ifade edilmiş ve "Toprak Ofis- Korkma, arkanda ben varım. Belediye reisi- Yükün altında olmayıp arkada olsam ben de korkmayacağım." (Karikatür, 22 Birinciteşrin 1942, sayı.356, s.3) sözlerine yer verilmiştir. Toprak Mahsulleri Ofisi, ekmek üretimi için gerekli buğdayın belediye adına temin edilmesi için çalışmıştı. Böylece uygun fiyatla kimlerin ekmek ihtiyacının karşılanacağına da karar vermişti (Tan, 17 İkteşrin 1942, s.1).

Savaş döneminde ortaya çıkan diğer iki kavram ihtikâr ve muhtekir kavramları olmuştur. Ramiz Gökçe tarafından çizilen karikatürde bu konuya yer verilmiştir. Söz konusu karikatürde devletin ihtikâr ve muhtekirlerle mücadelesi çizilerek ifade edilmiş ve "İHTİKÂR MÜCADELESİNDE", "Muhtekir- Ben müşteriyi vurayım derken, bana vurdular!" (Karikatür, 20 İkinciteşrin 1941, sayı.308, s.4) sözlerine yer verilmiştir. İhtikâr, karaborsa muhtekir ise, karaborsacılık anlamına gelmektedir. Savaş yıllarında devlet ve kamuoyu ihtikâr kavramını her tür fiyat artışını ve darlığı tanımlamak için kullanmıştır. İhtikâr faaliyetlerinin ardındaki temel nedenler ithalatın azalması, askerî seferberlik, enflasyonun artması, fiyat kontrollerinin tam anlamıyla yapılmaması, uygulanan ekonomik politikalar ve Türkiye'nin dış politikadaki durumu etkili olmuştur (Metinsoy, 2017, s.85-86).

Türkiye'yi hayat pahalılığı derinden etkilemişti. Karikatürist Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürde hayat pahalılığının üzerinde durulmuştur. Mevcut karikatürde "Pahalılık dağının yolcuları- Aman arkadaşlar dikkat, birbirimize bağlıyız, birimiz düşerse hepimiz birden düşeriz ha!" (Karikatür, 15 Nisan 1943, sayı.381, s.3) sözleri ile artan meyve, sebze, et, yağ, kıyafet, ayakkabı fiyatları bu durumu açık bir şekilde ifade etmiştir. Savaşın başladığı ilk günden beri temel tüketim maddeleri pahalılaştı ve piyasadan kaybolmaya başlamıştı. Artan vergiler ve fiyat kontrolleri neticesinde tüccar ve üretici kâr etmeye çalışmış, ürünlerin kalitesi düşmüştü (Metinsoy, 2017, s.66).

Kömür buhranı bu dönemde ekonomiyi etkileyen bir diğer faktördü. Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürlerde kömür buhranı konusuna yer verilmiştir. Mevcut karikatürde “-Bu sene kömür sıkıntısı olacak mı bayım? -Merak etmeyin, bu sene kömürümüz var. İnşallah kara elmas yüzümüzü ak çıkarır!” (Karikatür, 17 Haziran 1943, sayı.390, s.5) sözleriyle kömür sıkıntısının yaşanıp yaşanmayacağı üzerine yapılan konuşma kömür konusundaki problemleri göstermektedir. Artan kömür fiyatları karşısında kurulan fiyat murakabe komisyonu tarafından artan fiyatlara müdahale edilmiş ve belli bir fiyat oranı belirlenmiştir. Böylece kömürcülerle mücadele edilerek

fiyat artışlarının önüne geçilmeye çalışılmıştır (İkdam, 30 Birinciteşrin 1940, s.2).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşında temel gıda ürünlerinden biri olan zeytinyağına ulaşma konusunda da problemler yaşamıştır. Karikatürist Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürde zeytinyağı konusunda yaşanan problemlere değinilmiştir. Mevcut karikatürde “Ressam- Sulh güvercini tablomu beğendiniz mi? -Güzel. Yalnız bizim bildiğimiz, sulh güvercini dünyaya ağzında zeytin dalı getirir. -Onun modası geçti, şimdi dünya zeytinyağı bekliyor!” (Karikatür, 14 İlkkanun 1944, sayı.468, s.4) sözleriyle sulh güvercininin ağzında zeytin dalı yerine zeytinyağı getirmesi bu durumu gözler önüne sermiştir. Karaborsacılar, vapurla getirilen önemli miktardaki zeytinyağlarını Trakya şehirleri ve diğer yakın şehirlere sevk edileceği bahanesiyle karaborsaya intikal ettirmişti. Millî korunma teşkilatı ise bu işe müdahale etmiştir (Cumhuriyet, 15 Birincikanun 1944, s.2).

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı, Almanya, İtalya ve Japonya'dan oluşan Mihver Devletler ile İngiltere, ABD, Rusya ve Fransa'dan oluşan Müttefik Devletler arasında meydana gelmiş tüm dünyayı her açıdan etkisi altına almış tarihte bilinen en önemli savaşlardan biridir. Birinci Dünya Savaşından sonra Almanya'da Nazizm ve İtalya'da Faşizm rejimleri ortaya çıkmıştı. Buna bağlı olarak her iki ülkenin benimsediği yayılmacı politika yeni bir dünya savaşını da beraberinde getirmişti. Almanya benimsediği “Hayat Sahası” politikasına bağlı olarak sınırlarını genişletmiş Avrupa'da pek çok bölgeyi himayesi altına almıştı. İkinci Dünya Savaşı, dönemin karikatürlerine de konu olmuştur. Mihver ve Müttefik Devletlerin siyasî, askerî, ekonomik vaziyetleri, birbirleriyle olan münasebetleri karikatürist Ramiz Gökçe'nin çizimleriyle ele alınmıştır. Mihver ve Müttefik grubunun bu süreçte savaşan devletler olarak mevcut vaziyetleri karikatürlerde mizah yoluyla anlatılmıştır.

Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk'ün dış politikada benimsediği "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesinin bir gereği olarak II. Dünya Savaşı'nda da tarafsızlık ve barış siyasetini sürdürmeye devam etmiştir. Mihver ve Müttefik Devletlere karşı kurduğu dengeyi iyi bir şekilde korumuştur. Türkiye, II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı süreçte hiçbir devlete karşı düşmanca bir politika izlememiştir. Çünkü bu savaş Türklerin savaşı değildi. Avrupalı devletlerin kendi aralarındaki menfaatinin ve rekabetinin bir ürünüydü. Türk Devlet adamları özellikle İsmet İnönü ve Numan Menemencioğlu bu durumun farkındaydılar. Bu yüzden de savaş boyunca uyguladıkları tarafsızlık politikasına sadık kalmaya çalışmışlardır. Türkiye, savaş boyunca tarafsız kalmaya çalışsa da savaşın olumsuz etkilerinden kurtulamamıştır. Savaş bilhassa ekonomik anlamda Türkiye'yi etkilemiştir. Ülkede yaşanan fiyat artışları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan hayat pahalılığı halkı olumsuz yönde etkilemiştir. Savaşın yarattığı olumsuz koşullar karşısında Türkiye'nin içinde bulunduğu süreç dönemin karikatürlerine konu olmuştur. Siyasî ve ekonomik alanda karikatürist Ramiz Gökçe'nin çizdiği karikatürler bu dönemi mizah yoluyla anlatmıştır.

Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde 1939-1945 yılları arasındaki süreçte genel anlamda Almanya'daki Nazi yönetimi ve İtalya'daki faşist yönetimin etkileri görülmektedir. Karikatürlerde iki devletin olumsuz yönleri yenilgilere yer verilerek mizahî bir anlatımla ele alınmış ve her iki devletin totaliter anlayışa sahip devletler olarak bütün dünyaya hâkim olmaya çalıştıkları karikatürlerde sık bir şekilde işlenen konular arasında yer almıştır. Almanya'nın propaganda vasıtasıyla etki alanını genişletmeye çalışması totaliter anlayışı gerçekleştirmesi yönündeki önemli bir faktör olmuş ve karikatürlerde kendisine yer bulmuştur. Totaliter devletlerin faaliyetlerine İngiltere ve ABD'nin başında bulunduğu demokratik devletler engel olmaya çalışmış, Nazizm ve Faşizm yönetimlerinin dünyaya yayılmasına engel olmak için mücadele etmişlerdir. Ramiz Gökçe'nin karikatürlerinde de demokrat devletlerin zaferleri ön planda olmuş, totaliter anlayışa karşı dünyanın geleceğine sahip çıkmalarına yer verilmiştir.

Kaynakça

- Ağır hava akınları. (1943, 5 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Akarcalı, S. (2003). *İkinci dünya savaşında iletişim ve propaganda*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Alman-Rus harbi karşısında İngiltere. (1941, 7 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Almanya'nın İngiltere'ye hücumu yakın. (1940, 14 Eylül). *Yeni Sabah*, s. 1.
- Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye'de karikatür, çizgi roman ve çizgi film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Amerika'da İngiltere'ye yardım kanun projesi dün kabul edildi. (1941, 10 Mart). *Ulus*, s. 1.
- Armaoğlu, F. (2018). *20.Yüzyıl siyasî tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Ataöv, T. (1985). *İkinci dünya savaşı*. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Aydemir, Ş. S. (1967). *İkinci adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Balkan Antantı etrafında. (1940, 29 İkincikanun). *Cumhuriyet*, s. 5.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030 10 222 495 3.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030 10 232 561 4.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030 10 239 611 35.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030 10 247 670 1.
- Berlin boşaltılıyor. (1943, 8 Ağustos). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Caplan, J. (2018). *Hitler Almanyası*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Cartier, R. (1976). *İkinci dünya savaşı*. İstanbul: Meydan Gazetecilik ve Neşriyat.
- Chamberlain iktisadî harbe ve Abluka'ya azami şiddetin verileceğini ilan etti. (1940, 3 Nisan). *Tan*, s.1.
- Chamberlain'in Hitler'e cevabı. (1939, 13 İlkteşrin). *Yeni Sabah*, s. 1.
- Ciano, K. G. (2020). *Savaş günlükleri 1939-1943* (Çev: S. Uygur). İstanbul: Kronik Kitap.
- Çekoslovakya'da kanlı savaşlar oluyor. (1944, 6 Eylül). *İkdam*, s. 1.
- Derne önünde askerî harekât memnuniyet verici şekilde ilerliyor. (1941, 28 İkincikanun). *Ulus*, s. 1.
- Fin cephesinde dünkü Alman tarruzu, Macarlar hududu geçtiler. (1941, 30 Haziran). *Son Posta*, s. 1.
- Fin harbi. (1939, 19 İlkkanun). *Yeni Asır*, s. 1.
- Gerede, H. (1994). *Harb içinde Almanya*. İstanbul: ABC Ajansı Yayınları.
- Giraud ile De Gaulle anlaştı. (1943, 23 Haziran). *En Son Dakika*, s. 1.
- Gl.Catroux Beyrut'ta temaslara başladı. (1943, 17 İkinciteşrin). *Cumhuriyet*, s. 4.
- Guderian, G. H. (2020). *Bir askerî anıları*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Güz, N. ve Alabbasi, B. (2022). İstikrarlı bir mizah dergisi: Karikatür. *Karadeniz İletişim Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 97-129.
- Hart, B. L. (2018). *İkinci dünya savaşı tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hart, B.H.L. (2020). *Hitler'in generalleri konuşuyor* (Çev: S. Uygur). İstanbul: Kronik Kitap.
- Hitler hattına hücum. (1944, 22 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Hitler, A. (2019). *Kavgam*. İstanbul: En Kitap.

- Hitler'in son sözü dünya gazetelerinde nasıl karşılandı? (1939, 8 İlkteşrin). *Ulus*, s. 6.
- İkinci cephe. (1944, 5 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 3.
- İngiliz Millî Müdafaa nazırının nutku. (1940, 18 Şubat). *Akşam*, s. 1.
- İngilizler Bingazi önlerinde. (1941, 25 İkincikanun). *Yeni Sabah*, s. 5.
- İngilizler Bingazi sahilinde. (1941, 1 İlkkanun). *Tan*, s. 1.
- İngiltere ve Rusya yeni antlaşma imza ettiler. (1942, 12 Haziran). *Cumhuriyet*, s. 3.
- İngiltere ve Sovyetler Birliği. (1941, 14 Temmuz). *Tan*, s. 1.
- İngiltere, icab ederse harbe hazırdır. (1939, 5 Mart). *Akşam*, s. 2.
- İngiltere'ye ödünç bol malzeme verilecek. (1940, 19 İlkkanun). *Tan*, s. 1.
- İran'daki harekât. (1941, 2 Eylül). *Tan*, s. 1.
- İtalya, müttefik değil harp ortağıdır. (1943, 15 Birinciteşrin). *Cumhuriyet*, s. 3.
- İtalya'da yaralılar ve memleket dışındakiler askere çağrıldı. (1943, 20 Haziran). *Son Posta*, s. 1.
- İtalya'daki adaların istilası yakın mı? (1943, 6 Haziran). *Ulus*, s. 1.
- İtalyan başvekili Mussolini istifa etti. (1943, 26 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 1.
- İtalyan filosu sıkıştırıldı. (1941, 30 Mart). *Bugün*, s. 1.
- İtalyan ric'ati devam ediyor. (1940, 14 İlkkanun). *Yeni Sabah*, s. 3.
- İtalyanlar İngiliz donanmasının obüs yağmuru altında. (1940, 17 Birincikanun). *Son Posta*, s. 7.
- İtalyanların harbe girip girmemeleri. (1940, 6 Haziran). *Yeni Sabah*, s. 1.
- Jacobsen, H. A. (1989). *1939-1945 Kronoloji ve belgelerle ikinci dünya savaşı*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Japonlar Yeni Gine'de ilerliyorlar, Birmanya'da harekât. (1942, 20 Mart). *Akşam*, s. 1.
- Karikatür, 1 Şubat 1940, sayı.214, s. 3.
- Karikatür, 1 Şubat 1940, sayı.214, s. 6.
- Karikatür, 10 Haziran 1943, sayı.389, s. 1.
- Karikatür, 10 Nisan 1941, sayı.276, s. 9.
- Karikatür, 10 Temmuz 1941, sayı.289, s. 1.
- Karikatür, 10 Temmuz 1941, sayı.289, s. 8.
- Karikatür, 11 Mayıs 1944, sayı.437, s. 1.
- Karikatür, 12 Ağustos 1943, sayı.398, s. 3.
- Karikatür, 12 Birinciteşrin 1939, sayı.198, s. 11.
- Karikatür, 12 İlkteşrin 1944, sayı.459, s. 1.
- Karikatür, 13 Aralık 1945, sayı.520, s. 6.
- Karikatür, 13 Eylül 1945, sayı.507, s. 3.
- Karikatür, 13 Haziran 1940, sayı.233, s. 4.
- Karikatür, 13 Haziran 1940, sayı.233, s. 8.
- Karikatür, 13 Mart 1941, sayı.272, s. 7.

- Karikatür, 13 Mayıs 1943, sayı.385, s. 3.
- Karikatür, 13 Nisan 1944, sayı.433, s. 3.
- Karikatür, 14 Eylül 1939, sayı.194, s. 4.
- Karikatür, 14 Eylül 1944, sayı.455, s. 1.
- Karikatür, 14 İlkkanun 1944, sayı.468, s. 4.
- Karikatür, 14 Mart 1940, sayı.220, s. 1.
- Karikatür, 15 Mayıs 1941, sayı.281, s. 3.
- Karikatür, 15 Nisan 1943, sayı.381, s. 3.
- Karikatür, 15 Şubat 1940, sayı.216, s. 3.
- Karikatür, 16 Kanunusani 1941, sayı.264, s. 1.
- Karikatür, 17 Ağustos 1944, sayı.451, s. 3.
- Karikatür, 17 Haziran 1943, sayı.390, s. 3.
- Karikatür, 17 Haziran 1943, sayı.390, s. 5.
- Karikatür, 17 Nisan 1941, sayı.277, s. 9.
- Karikatür, 17 Temmuz 1941, sayı.290, s. 1.
- Karikatür, 17 Temmuz 1941, sayı.290, s. 8.
- Karikatür, 18 Nisan 1940, sayı.225, s. 11.
- Karikatür, 19 Birinciteşrin 1939, sayı.199, s. 1.
- Karikatür, 19 Birinciteşrin 1939, sayı.199, s. 10.
- Karikatür, 19 Haziran 1941, sayı.286, s. 8.
- Karikatür, 19 İkinciteşrin 1942, sayı.360, s. 3.
- Karikatür, 19 Kanunuevvel 1940, sayı.260, s. 1.
- Karikatür, 19 Kanunuevvel 1940, sayı.260, s. 7.
- Karikatür, 2 Kanunusani 1941, sayı.262, s. 8.
- Karikatür, 20 Haziran 1940, sayı.234, s. 3.
- Karikatür, 20 İkinciteşrin 1941, sayı.308, s. 4.
- Karikatür, 21 Eylül 1939, sayı.195, s. 1.
- Karikatür, 21 Teşrinisani 1940, sayı.256, s. 3.
- Karikatür, 22 Birinciteşrin 1942, sayı.356, s. 3.
- Karikatür, 22 Şubat 1940, sayı.217, s. 3.
- Karikatür, 23 İkinciteşrin 1939, sayı.204, s. 3.
- Karikatür, 23 Sontışrin 1944, sayı.465, s. 8.
- Karikatür, 23 Temmuz 1942, sayı.343, s. 1.
- Karikatür, 24 Eylül 1942, sayı.352, s. 3.
- Karikatür, 24 Haziran 1943, sayı.391, s. 1.
- Karikatür, 24 Teşrinievvel 1940, sayı.252, s. 8.

- Karikatür, 25 Haziran 1942, sayı.339, s. 1.
- Karikatür, 25 İkincikanun 1940, sayı.213, s. 3.
- Karikatür, 25 Mart 1943, sayı.378, s. 3.
- Karikatür, 25 Mayıs 1944, sayı.439, s. 1.
- Karikatür, 26 Eylül 1940, sayı.248, s. 3.
- Karikatür, 26 Haziran 1941, sayı.287, s. 3.
- Karikatür, 26 Kanunuevvel 1940, sayı.261, s. 4.
- Karikatür, 26 Mart 1942, sayı.326, s. 4.
- Karikatür, 27 İkincikanun 1944, sayı.422, s. 3.
- Karikatür, 28 Teşrinisani 1940, sayı.257, s. 1.
- Karikatür, 29 Birinciteşrin 1942, sayı.357, s. 7.
- Karikatür, 29 İkincikanun 1942, sayı.318, s. 1.
- Karikatür, 29 Temmuz 1943, sayı.396, s. 3.
- Karikatür, 3 Nisan 1941, sayı.275, s. 3.
- Karikatür, 3 Temmuz 1941, sayı.288, s. 1.
- Karikatür, 30 İkinciteşrin 1939, sayı.205, s. 1.
- Karikatür, 30 Kanunusani 1941, sayı.266, s. 3.
- Karikatür, 30 Kanunusani 1941, sayı.266, s. 6.
- Karikatür, 30 Kanunusani 1941, sayı.266, s. 8.
- Karikatür, 30 Mart 1944, sayı.431, s. 1.
- Karikatür, 30 Mayıs 1940, sayı.231, s. 5.
- Karikatür, 31 Ağustos 1944, sayı.453, s. 1.
- Karikatür, 4 Birincikanun 1941, sayı.310, s. 8.
- Karikatür, 4 Nisan 1940, sayı.223, s. 1.
- Karikatür, 5 Birinciteşrin 1939, sayı.197, s. 1.
- Karikatür, 5 Birinciteşrin 1939, sayı.197, s. 8.
- Karikatür, 5 Kanunuevvel 1940, sayı.258, s. 1.
- Karikatür, 5 Kanunuevvel 1940, sayı.258, s. 11.
- Karikatür, 6 Eylül 1945, sayı.506, s. 1.
- Karikatür, 7 Eylül 1944, sayı.454, s. 3.
- Karikatür, 9 Kanunusani 1941, sayı.263, s. 3.
- Karikatür, 9 Mayıs 1940, sayı.228, s. 4.
- Karikatür, 9 Nisan 1942, sayı.328, s. 3.
- Karpat, K. (2012). *Kısa Türkiye tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Keegan, J. (2016). *İkinci dünya savaşı*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kızılordu, yedi Alman şehrini daha zapt etti. (1945, 31 Ocak). *Cumhuriyet*, s. 3.

- Konforlu sığınak yaptırılacak. (1941, 3 Haziran). *Tan*, s. 2.
- Londra’da görüşülecek işler. (1945, 5 Eylül). *İkdam*, s. 1.
- Londra’nın fikri: Yakında Rus-Alman cephesinde en şiddetli harp bekleniyor. (1941, 11 Temmuz). *En Son Dakika*, s. 1.
- M.Churchill beklenen nutku söyledi. (1942, 28 Sonkanun). *Tan*, s. 4.
- Manastır ve civarı yeniden bombalandı. (1940, 17 İkinciteşrin). *Ulus*, s. 1.
- Mcmeekin, S. (2021). *Stalin’in savaşı*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Mersa Matruh mevzileri arkadan çevrildi. (1942, 29 Haziran). *Akşam*, s. 1.
- Metinsoy, M. (2017). *İkinci dünya savaşında Türkiye*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mihver Yunanistan’dan ne istiyor? (1940, 18 Birinciteşrin). *Ulus*, s. 1.
- Moskova’ya göre: Stalingrat’ta durum gittikçe düzeliyor. (1942, 2 Eylül). *Ulus*, s. 1.
- Musavva nasıl alındı? (1941, 11 Nisan). *Ulus*, s.1-3.
- Mussolini kaçmış mı? (1943, 27 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Müttefikler anlaşmazlığı. (1943, 24 Ağustos). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Odesa’yı alan Ruslar Romanya üzerine iniyor. (1944, 11 Nisan). *Son Posta*, s. 1.
- Odun, kömür derdi. (1940, 30 Birinciteşrin). *İkdam*, s. 2.
- Öngören, F. (1973). *Cumhuriyetin 75.yılında Türk mizahı ve hicvi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özen, B. (2003). *Karikatürün tarihi ve karikatürün grafik sanatlarla ilişkisi*. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Pantellaria adası dün teslim oldu. (1943, 12 Haziran). *Ulus*, s. 1.
- Roma bombardımanı. (1943, 20 Temmuz). *En Son Dakika*, s. 2.
- Romanya’nın işgali. (1944, 24 Mart). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Sekizinci İngiliz ordusu. (1942, 25 İlkteşrin). *Tan*, s. 2.
- Sekizinci ordu bir miktar ilerledi. (1943, 22 Mart). *En Son Dakika*, s. 1.
- Shirer, W. L. (2002). *Nazi İmparatorluğu c.2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Shirer, W. L. (2002). *Nazi İmparatorluğu c.3*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Shirer, W. L. (2002). *Nazi İmparatorluğu c.1*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Sicilya’da gittikçe şiddetlenen Savaş’ın vahşiyane hâl alması bekleniyor. (1943, 13 Temmuz). *İkdam*, s. 1.
- Skajerak muharebeleri. (1940, 11 Nisan). *Cumhuriyet*, s. 6.
- Sovyet-İtalyan mücadelesi. (1939, 19 Teşrinisani). *Akşam*, s. 1.
- Sovyetler Birliği hükümeti ile Macaristan mütareke yapacak. (1945, 3 Ocak). *Ulus*, s. 1.
- Stalingrad’da harekât şehirdeki düşman mukavemet yuvalarının temizlenmesine inhisar ediyor. (1942, 20 Eylül). *Son Posta*, s. 5.
- Suriye mütarekesi dün imza edildi. (1941, 15 Temmuz). *Yeni Sabah*, s. 1.
- Suriye’de asayiş iade olundu. (1945, 2 Haziran). *Cumhuriyet*, s. 1.

- Suriye’de son vaziyet. (1941, 11 Haziran). *İkdam*, s. 1.
- Şimalî Afrika’daki müttefik başkumandanı diyor ki: “Paris’te olacağımız günler pek yakında gelecektir.” (1943, 9 Mayıs). *İkdam*, s. 1.
- Taranto’da sağlam kalan İtalyan filosu. (1940, 29 İkinciteşrin). *Vatan*, s. 1.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2014). *Dış siyaseti ve askeri stratejileriyle ikinci dünya savaşı Türkiye’si*, c.1. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2014). *İkinci dünya savaşı Türkiye’si*, c.2. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topuz, H. (1997). *Başlangıcından bugüne dünya karikatürü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Tuncer, H. (2012). *İsmet İnönü’nün dış politikası*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Tunus ve Trablus’ta tutunmak. (1942, 23 Sontışrin). *Yeni Asır*, s. 1.
- Türkiye icab eden bütün tedbirleri almıştır. (1941, 22 Kanunusani). *Akşam*, s. 7.
- Uçarol, R. (2006). *Siyasî tarih (1789-2001)*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Varlık vergisi kanunu kabul edildi. (1942, 12 İkinciteşrin). *İkdam*, s. 1.
- Vichy’nin vaziyeti. (1941, 2 Sonkanun). *Tan*, s. 3.
- Weisband, E. (2002). *İkinci dünya savaşı ve Türkiye*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Yeni ekmek tevziatı hazırlığı ilerliyor. (1942, 17 İlkteşrin). *Tan*, s. 1.
- Yunan askeri yeminini harfi harfine tuttu. (1940, 23 İkinciteşrin). *Vatan*, s. 1.
- Yunan müdafaası kırılmadı. (1940, 1 İkinciteşrin). *İkdam*, s. 1.
- Yunanlılar berat yolunda ilerliyorlar. (1941, 12 İkincikanun). *İkdam*, s. 5.
- Zeytinyağı üzerinde oynanan oyun. (1944, 15 Birincikanun). *Cumhuriyet*, s. 2.

